

Sammendrag av oppgaven:

«Stress og tilpasning»- en kvalitativ studie av noen enslige mindreårige asylsøkere opplevelse og mestring. Hvilke mestringsstrategier bruker noen enslige mindreårige asylsøkere for å tilpasse seg den norske kulturen?

Enslige mindreårige asylsøkere er barn og ungdom som søker asyl i Norge uten å ha følge av foreldre eller andre som utøver foreldreansvar for dem, og som oppgir å være under 18 år. De er en kompleks gruppe og samtidig har de noen fellestrekk som binder dem sammen som en gruppe. På ulike grunn har de flyktet fra landet sitt og de bor i et nytt land langt fra foreldrene sine.

Datamaterialet i masteroppgaven er hentet inn gjennom kvalitative intervjuer med fem enslige mindreårige asylsøkere på Sandnes mottakssenter. Det vektlegges teori om tilpasning, stressmestring og kultur. Det er viktig også å vite noe om det enkelte ungdoms situasjon og bakgrunn når vi skal hjelpe dem. Ulike ungdommer kan ha helt forskjellige opplevelser og erfaringer bak seg. Det kan være utfordrende å jobbe `kultursensitivt` og å ha fokus på kulturelle faktorerers betydning for arbeidet. Samtidig det gis en bakgrunnsforståelse for hvem de enslige mindreårige er, hvorfor søker de om beskyttelse og noen tall.

Det trekkes frem noen punkter av mestring i forhold til stressmestring og tilpasning strategier som disse ungdommer verdsetter. Dannelsen av disse er gjort på bakgrunn av datamaterialet og funnet fram til gjennom bearbeiding av datamaterialet og gjennom analysen. Datamaterialet visser at de enslige mindreårige som ble intervjuet er generelt sett positive og de mestrer situasjonene i hverdagen.

Funnene i denne oppgaven bygger på den enkelte informantsfortelling. Med dette som utgangspunkt kan jeg ikke si at funnene mine er generaliserbare.

Forord:

Enslige mindreårige asylsøkere er barn og ungdom som søker asyl i Norge uten å ha følge av foreldre eller andre som utøver foreldreansvar for dem, og som oppgir å være under 18 år.

Enslige mindreårige er en spesielt sårbar gruppe som har flyktet fra landet sitt. De er nye i et fremmed land, uten foreldrene sine eller noen andre omsorgsperson. Mange av enslige mindreårige har opplevd situasjoner og hendelser ingen burde få oppleve.

Utlendingsdirektoratet (UDI) har omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere i aldersgruppa 15–18 år, mens barnevernet har ansvaret for de under 15 år. De bor i egne mottak eller på egne avdelinger tilpasset deres alder og behov. UDI stiller strenge krav til mottakenes arbeid med enslige mindreårige. De skal få god omsorg, og ha en trygg og meningsfull hverdag. Jeg hadde lest mye om enslige mindreårige og jeg visste at de er en sårbar gruppe. Jeg presumerer at de kommer fra samfunn med væpnede konflikter eller annen organisert vold og de potensielt hadde opplevd traumatiske ting. De har kommet hit alene, uten foreldre eller andre omsorgspersoner. Nå er de i et fremmed land, med fremmed kultur, språk, mangler beskyttelse og uten foreldres omsorg.

Jeg har selv minoritetsbakgrunn og kommer opprinnelig fra Albania. Mitt fokus er å få fram deres stemme, ikke grave i historier fra fortiden. Det er deres opplevelse av tilpasning og mestring av stress jeg er opptatt av. Jeg vil høre hvordan de tilpasser seg i norsk samfunn/ kultur og hvordan de har det. På bakgrunn av egen erfaring og interesse med gruppen av disse ungdommer, satte jeg i gang med et prosjekt som skulle vise seg å bli både utfordrende og vanskeligere enn jeg hadde sett for meg selv på forhånd.

Denne oppgaven har blitt til fordi fem ungdommer takket ja til å snakke med meg. Tusen takk for at dere delte deres historie med meg. Takk til Hero Norge og takk til lederen på Sandnes mottakssenter, som åpnet dørene for meg slik at jeg fikk komme til dere! Takk til flyktningfamilie på Dale mottakssenter, som støttet meg og som hjalp med å komme i kontakt med noen av enslige mindreårige.

Videre må jeg rette en stor takk til min veileder Torgeir Martin Hillestad. Takk for konstruktive tilbakemelding, for hjelp med litteratur og tussen takk for støtten du har gitt meg gjennom hele prosjektet!

Takk til medstudenten Ayan for gjennomlesning av oppgaven. Takk til alle vennene mine for støtte, motivasjon og godt humør.

Tusen takk til min familie, som har vært der for meg gjennom hele prosessen.

Takk til dere alle som har hjulpet meg til å holde motivasjonen og til å holde opp troen på at jeg kunne dette!

Stavanger, juni 2013

Denisa Guri

Innhold	
Sammendrag.....	1
Forord.....	2
1.0 Innledning	6
1.1 Hensikt med studien.....	6
1.2 Bakgrunn for problemstilling.....	7
1.2.1 Begrepsavklaring.....	7
1.2.2 Avgrensninger.....	8
1.3 Bakgrunns teori/ bakgrunnsforståelse	8
1.3.1 Oppgavens oppbygning.....	8
2.0 Metodiske Betraktninger.....	10
2.1 Begrunnelse for valg av metode.....	10
2.2 Vitenskapelig forankring.....	10
2.3 Forskningsdesign	11
2.3.1 Utvalg.....	12
2.3.2 Utforming av intervjuguide.....	12
2.3.3 Gjennomføring av intervju med ungdommer som informanter.....	13
2.3.4 Bruk av tolk.....	14
2.4 Analyse av intervjudata.....	15
2.5 Kvalitet i kvalitativ forskning	16
2.5.1 Relevans (gyldighet, validitet)	16
2.5.2 Pålitelighet (reliabilitet)	17
2.5.3 Generaliserbarhet	18
2.6 Etske vurderinger.....	18
2.7 Litteratursøk	19
3.0 Teoretisk Rammeverk	20
3.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkere?.....	20
3.1.1 Hvem søker om beskyttelse?	21
3.1.2 Enslige mindreårige- noen tall	22
3.1.3 Begrenset opphold	24
3.2 Kultur og mening	25
3.3 Hva er tilpasning?	26
3.3.1 Tilpasning til andre grupper.....	27
3.3.2 Tilpasningsmåte	29
3.4 Årsaker til stress:.....	30
3.4.1 Vital endringer og daglige bekymringer:	32
3.4.2 Sosial støtte motvirker stress og reaksjonsmåter av stress:	33
3.5 Mestringsstrategier.....	34
4.0 Datainnsamling av empiri:	37
4.1 Presentasjon av intervju guide	37

4.2 Kategorisering av svarene	37
4.3 Transkripsjon av intervjuer	40
5.0 Drøfting	43
5.1 Stressmestring	43
5.1.1 "Hverdagens normale sosial liv"	43
5.1.1.1 Aktiviteter på et mottak i praksis.....	45
5.1.2 "Men jeg må bare vente"	47
5.1.3 "Tilrettelegge flyktninger opphold i Norge"	50
5.1.4 "Å forstå og å bli forstått"	52
5.2 Tilpasning i det norske samfunnet	54
5.2.1 "Personlige problemer for tilpasning"	54
5.2.2 "Like glad i Norge som i hjemlandet".....	56
5.2.3 "Utsatt for psykiske lidelser"	58
5.3 Kulturelt stress	60
5.3.1 "Trenger kontakt med norske venner"	60
5.3.2 "Usikkerhet og vanskelig kommunikasjon"	62
5.3.3 "Å være kultur sensitiv"	64
5.3.4 "Relasjon med det norske samfunnet"	66
6.0 Avsluttende drøfting:	69
6.1 "Ni Punkter om mestring"	69
6.2 Oppsummering	72
7.0 Litteratur Liste:	76
Vedlegg 1.....	80
Vedlegg 2:	82
Vedlegg 3.....	86
Vedlegg 4.....	87

1.0 Innledning

Enslige mindreårige asylsøkere er en kompleks gruppe. De har flyktet fra hjemlandet sitt, og bor i et nytt, ukjent land langt fra foreldrene, pårørende og sine nærmeste. Det er mange enslige mindreårige som kommer til Norge som flyktninger. I følge flyktningkontorer har 80% av asylsøkere opplevd krig på nært hold og forskning viser at psykiske vansker forekommer oftere hos flyktninger enn ellers i befolkningen (regjering.no/ arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger). Det fokuseres mest på enslige mindreårige, fordi det er det målgruppa som migrerer uten en voksen omsorgsperson som følge og er de også i større grad enn unge som reiser med familiene sine, utsatt for overgrep, vold og dramatiske hendelser underveis.

Tittelen på oppgaven er: «Stress og tilpasning»- en kvalitativ studie av noen enslige mindreårige asylsøkeres opplevelse og mestring. Målet er å få mer kunnskap om enslige flyktnings mestring, og unge tilpasning for å takle stress og for å lykkes i et nytt land. Hvordan de lever i og skal tilpasse seg til et nytt kultur, helt annet av det opprinnelseskulturen. Målgruppen for oppgaven er ungdommer som bor på asylmottak og har fått begrenset oppholdstillatelse og begrenset bosetting. De har kanskje ikke omsorgspersoner i hjemlandet og de kan ikke bli sendt ut som barn, og derfor blir oppbevart her til de blir 18 år. Hvordan de ungdommene som intervjues, som er ut ifra sin bakgrunn og tidligere opplevelser kunne bli tilpasset i Norge. Hvordan er forholdet mellom stressfaktorer i seg selv og det å være utsatt for stress som enslige mindreårige asylsøkere. Hvordan dette stresset blir forsøkt mestret i tilpasning, i mestring av hverdagen, venting til de bosettes i en kommune og hvordan de takler stress.

1.1 Hensikt med studien

Hensikten med studien er å få en forståelse hvordan enslige mindreårige opplever og håndterer stress situasjoner på og hvordan tilpasser de seg i Norge. Jeg har selv minoritetsbakgrunn og kommer opprinnelig fra Albania. Min motivasjon til å skrive denne oppgaven er at enslige mindreårige asylsøkere er et viktig og nødvendig tema som kan bidra til å forstå ulike forutsetninger hos mennesker med ulik bakgrunn som flykter og kommer til Norge. Selv var jeg 20 år da jeg flyttet til Norge. Jeg kom hit helt alene for å studere, og jeg vil derfor presisere at jeg ikke kan sammenligne min opplevelse med enslige mindreårige i Norge. Min bakgrunn kan allikevel bidra til å gi en bredere forståelse for hvor vanskelig er det å tilpasse seg i et helt annet land hvor man snakker et annet språk i tillegg til en helt ny kultur. I denne oppgaven er jeg opptatt av den prosessen ungdommene gjennomgår under venting på bosetting. Jeg er opptatt av dette fordi det er en fase som er full av forventinger for de enslige mindreårige asylsøkere. Noen av ungdommene har fått begrenset opphold, fram til de blir 18 år gammel, noe som betyr ganske mye for dem. Betyr det

at de har fått bekreftet en trygghet som betyr at de har lov til å være i ett fredelige land? Men hvordan kan man forberede en ungdom på det livet som venter dem? Hvordan skaper man en trygg relasjon og tilpassende til den nye samfunnet? Hvordan hjelper man å mestre stress situasjonene som en ungdom møter på vei? Får disse ungdommer støtte av omsorgspersoner på mottaket for å utvikle kulturkompetanse og tilpasningsdyktighet? Hvordan de lever i og tilpasse seg i det nye norske kulturen, noe helt annet enn opprinnelseskulturen? Dette tema er svært viktig og ikke minst relevant for denne utdanningen.

1.2 Bakgrunn for problemstilling

Problemstillingen i denne oppgaven er følgende:

‘Hvilke mestringsstrategier bruker enslige mindreårige asylsøkere for å tilpasse seg den norske kulturen?’

Jeg vil belyse problemstillingen fra ulike sider, for å se hvordan enslige mindreårige asylsøkere som bor på mottakssenter tilpasser seg i det norske samfunnet, hvordan de reagerer på stressende situasjoner, hvordan de mestre selv disse situasjonene. I denne oppgaven vil jeg analysere hvilke tilpasningsteknikker enslige mindreårige asylsøkere bruker. Jeg vil anvende sitater fra ungdommene og drøfte temaer som har pekt seg ut gjennom analyseprosessen. Oppgavens problemstilling vil bli besvart gjennom samtaler/intervju med enslige mindreårige asylsøkere sett i lys av det teoretiske rammeverket.

1.2.1 Begrepsavklaring

I oppgaven min vil jeg begynne med å avklare hva enslige mindreårige asylsøkere er og hvem søker beskyttelse? Jeg kommer med forklaring av begrepet *tilpasning*. Tilpasning involverer mange nivåer av psykologisk funksjon, blant annet gjelder dette kognitive, fysiologiske og sosiale faktorer. Våre emosjoner er nært knyttet til tilpasningsprosessen, da ved at vi søker etter å unngå ubehagelige følelser finner måten til å mestre med det stress som tilpasning innebærer (Lazarus, 1998). Enkelte former for hendelser, situasjoner eller påvirkninger vil nesten alltid utløse stress, uavhengig av stress toleranse. Ulykker, krig, katastrofer, vold omfatter ekstreme krav til psykologiske mestringsstrategier de færreste mennesker er i naturlig besittelse av. Enslige mindreårige er en kompleks gruppe og de har flyktet til land med fred. Alle er på sitt sårbare og trenger beskyttelse, trygghet, hjelp til å vise veien til tilpasning og oppfølging. Undersøkelser viser at mange enslige mindreårige bosatt i Norge har langt flere psykiske plager enn andre ungdommer med

innvandrerbakgrunn som bor med familiene sine. De er ensomme og mangler trygge relasjoner til voksen. De kan ha opplevd traumatiske hendelser som kan utvikle stress symptomer og påvirke tilpasningsprosessen i den nye kulturen og samfunnet. Dermed vil analyseres videre forholdet mellom stressfaktorer i seg selv og det å være utsatt for stress som enslige mindreårige asylsøker og hvordan dette stresset blir forsøkt mestret i tilpasning i norsk kultur. Framtiden kjennes usikker for mange av disse ungdommer, og dette kan gi usikkerhet og redsel følelse. Samtidig har mange av dem fortsatt kontakt med familien sin, enten i Norge eller i utlandet, som de tenker på.

1.2.2 Avgrensninger

I denne oppgaven velger jeg å kalle de enslige mindreårige asylsøkere for ungdommer. Gruppen mellom 15 og 18 år vil jeg betegne som unge/ungdom. De som har fylt 18 år vil bli betegnet som voksne. Dette fordi jeg velger en aldersgruppe mellom 15-18 år og her snakker vi om ungdommer som har migrert uten en voksen omsorgsperson. Siden prosessen rundt enslige mindreårige asylsøkere er omfattende velger jeg å fokusere på de som har fått begrenset oppholdstillatelse i Norge, og venter fortsatt på bosetting. De venter på den dagen de fyller 18 år og de er redd kanskje de skal sendes tilbake til det de flyktet fra. For at oppgaven min skal ha validitet, det ble intervjuet fem ungdommer.

1.3 Bakgrunns teori/ bakgrunnsforståelse

Som bakgrunnsforståelse vil jeg presentere de enslige mindreårige asylsøkerens situasjon i Norge, mottakssenteret, mestring av stress, tilpasning i norsk kultur og forståelse av deres situasjon. Jeg har valgt ut disse begrepene siden de er sentrale i problemstillingen og videre i prosjektet.

1.3.1 Oppgavens oppbygning

I denne oppgaven skal jeg begynne med å fortelle hva en enslig mindreårig asylsøker er, hvem søker om beskyttelse og jeg kommer med noen tall av enslige mindreårige i Norge. Før jeg definerer hvem enslige mindreårige asylsøkere vil jeg definere hva begrepet flyktning innebærer. Årsaken til at jeg velger å definere begge begrepene er fordi: for å få flytningsstatus trenger man ikke å være enslige mindreårige, men enslige mindreårige asylsøkere i denne sammenheng er flyktninger.

Videre fokuseres på hvordan disse asylsøkende ungdom tilpasser seg på og hvordan de takler stress for å lykkes i livet. I kapittel to tar jeg for meg de metodiske betraktningene jeg har gjort underveis i arbeidet med oppgaven min. Jeg bruker kvalitative metode fordi denne metoden tar i større grad sikre på å studere myk virkeligheten, går i dybden, gir en helhetsforståelse og nærhet til den som

studies. I chose qualitative method because I do not want to control the answers.

I will see what the academic literature says about the adaptation process, stress and stress management and cultural sensitivity. I write about cultural sensitivity because hopefully it will/ can the culturally sensitive care work be of help in evaluating the adaptation situation for the most possible. It should be a balance where one evaluates values in light of their culture and at the same time one should be a guide that shows which cultural rules and norms we have here in Norway. In this way the adaptation can be successful. In addition I will give some numbers of the culturally sensitive asylum seekers in Norway. This because I will give an informative overview of statistics related to children who seek asylum in Norway. The statistics cover the period 2005 to 2012.

In chapter four I focus on data collection, empirical and categorization of data. I present the questions that were asked during the interview and clarification of the data material for analysis (transcription). In presentation and discussion of the data material I will share the findings according to categories that were developed before and during the interview situations. These I will further categorize and code in order to try to give a clear presentation of the data material. I will use quotes to highlight the findings. In the concluding discussion I conclude with some points about stress and adaptation in the new culture that these young people value to continue in life and to succeed. Further I will give a summary of the analysis, self-reflections, what can be done further and how one can better master this problem!

2.0 Metodiske Betraktninger

2.1 Begrunnelse for valg av metode

Kvalitative intervjuer- med søkere som har erfaringer fra det norske mottaks systemet. Kvalitativ metode streber mot følsom og har mer usystematiske, ustrukturerte observasjoner. Mange opplysninger om få undersøkelsesenheter. Denne metoden er interessert i det som er særegent og unikt, i tillegg går den dypere i forståelsen. Mellom forskeren og undersøkelsespersonen er det et jeg/du forhold (Holme og Solvang 1996, s.75). Som metode for innsamling av data jeg har tenkt å bruke kvalitativ metode, som samtale/intervju.

Formålet med intervjuet er å få tak i intervjupersonens egen beskrivelse av den livssituasjon personen befinner seg i. De som intervjues, kan fortelle om hvordan de opplever sin livssituasjon og hvordan de forstår sine erfaringer. I tillegg med et intervju kan man få et mer helhetlig og fullstendig bilde/inntrykk av en person og dens livssituasjon. Kvalitative intervju har som formål å innhente kvalitativt kunnskap, uttrykk med vanlig språk og den forsøker å forklare om en person (Thagaard, 2009). Jeg mener metoden vil gi oss gode data og belyse spørsmålet mitt på en faglig måte. Kvalitative intervju tar sikte på å få frem nyanserte beskrivelser av den situasjonen som intervjupersonen befinner seg i (Dalland 2000, s.122).

Kvalitative intervju bruker ikke spørreskjema og det betyr at forskeren ikke trenger å ha stor grad av styring. Målet ved kvalitative intervju er å samle beskrivelser og forståelser av den informasjon som er knyttet til ulike fenomener. For å ha dekkende beskrivelse er det viktig å stille utfyllende spørsmål og å ta hensyn til det som blir sagt, da kan vi få presise beskrivelser av opplevelser, følelser og handlinger. Intervjuet kan inneholde ulike typer spørsmål som åpne- og lukkede spørsmål. I tillegg vil et åpent spørsmål trolig få et langt svar men de lukkede spørsmål kan besvares med et enkelt ord eller en kort setning, et lukket spørsmål kan også bli besvart med enten `ja` eller `nei` (Eide og Eide, 1996).

2.2 Vitenskapelig forankring

Oppgaven er inspirert av de filosofiske tankeretningene hermeneutikk og fenomenologi, og sosial konstruktivisme. Fenomenologi fordi den kvalitative vitenskapelige tilnærming blir brukt til å forklare og utforske menneskelige erfaringer slik de utfolder seg i bevisstheten, uten å spekulere om disse er rasjonelle eller ikke. Fenomenologisk tilnærming fokuserer på subjektive opplevelse og beskriver strukturen av fundamentale menneskelige erfaringer, og hermeneutikk fordi studien min søker å få forståelse for et meningsfullt fenomen som stress og tilpasning for enslige mindreårige

asylsøkere opplevelse (Gilje & Grimen, 1993).

Målet med kvalitativ vitenskapelig tilnærming er å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik de involverte opplever det. Den kvalitative forskning tilnærming støtter seg til teorier fra postmodernisme og sosialkonstruktivisme (Malterud, 2003). Sosialkonstruktivisme antar at virkeligheten er skapt av menneske som et sosialt vesen, og mesteparten av læringen vår foregår i sosiale sammenhenger. Sosialkonstruktivistene Berger og Luckmann (1971, s.80) antar at kunnskap om den sosiale virkeligheten kontinuerlig produserer denne virkeligheten.

Denne studien har en induktiv tilnærming. Induktiv tilnærming (kvalitativ tilnærming) brukes i tilfelle hvor problemområdet vårt kan mangle formell teori, men vi kan ha upresise forestillinger. Induktiv tilnærming kan benyttes som utgangspunkt når man arbeider innenfor et nytt og lite utforsket felt, slik som hvilke mestringsstrategier bruker enslige mindreårige asylsøkere for å tilpasse seg det norske samfunnet. Vi er ute etter å konkretisere innholdet i fenomenet gjennom variabler og verdier. Med slik utgangspunkt tar studien form og utvikles underveis. Det er også vanlig å bruke kvalitative data (Halvorsen, 2004).

Halvorsen mener at dette står i motsetning av den deduktive tilnærming (kvantitative metode). Deduktive tilnærming kan gjøres for å teste/ undersøke om de empiriske konsekvensene som utledes eller deduseres av teorien, er i samsvar med virkeligheten. Denne studien har til hensikt å se fenomenet stress og tilpasning av enslige mindreårige asylsøkere opplevelse innenfor en sosialkonstruktivistisk ramme.

2.3 Forskningsdesign

Forskningsdesign er samlebetegnelse på metodene for utvelgelse av forsøkspersoner, registrering av data og analyse av data som brukes i undersøkelse (Ilstad & Nystuen, 1997). For å komme fram til hvilken metode som skulle benyttes for å operasjonalisere problemstillingen, stilte jeg meg selv noen spørsmål. Hvilken informasjon trengte jeg for å svare på problemstillingen som jeg hadde valgt? På hvilken måte kunne jeg finne fram til denne informasjonen? Hvordan kunne jeg skaffe informanter? På bakgrunn av lesing av faglitteratur og metodelitteratur bestemte jeg meg for kvalitativ metode med bruk av naturalistiske intervjuer. Før vi kommer i gang med prosjektet må vi ta stilling til hva og hvem som skal undersøkes, og hvordan prosjektet skal gjennomføres. En av hovedutfordringene i forskning er å velge den meste hensiktsmessige metoden for datainnsamling og analyse av data (Dalen, 2004). Gjennom intervjuene med mine informanter forsøkte jeg å belyse problemstillingen og å finne en mening med det jeg hørte og så.

2.3.1 Utvalg

Utvalget i denne studien bestod av fem ungdommer i alderen 15-18 år gammel, som har kom til Norge som enslige mindreårige. De fem ungdommer som tilfredsstilte inklusjonskriteriene, var et strategisk utvalg med potensial til å belyse problemstilling (Malterud, 2003). Etter at godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) var mottatt (Vedlegg 1), tok jeg pr e-mail kontakt med Hero Norge. Grunnen til at Hero Norge ble valgt, er at de har tiårs erfaring med flyktningarbeid. De er den eneste virksomhet i Norge som tilbyr et bredt spekter av tjenester i forhold til de fleste faser flyktninger og innvandrere går igjennom, slik som for eksempel: ankomstfasen, mottaksfase, returfase, bosettingsfase, kvalifiseringsfasen og integrering. Etter å ha fått positiv tilbakemelding fra Hero Norge, ble asylmottaket og primærkontaktene av ungdommene kontaktet. Jeg ble anbefalt å intervju ungdommer som er på bosettingsfase, og fortsatt bor på mottaket.

Det vises som de ungdommer som ble intervju hadde fått begrenset oppholdstillatelse, til de blir 18 år og da vurderes saken deres igjen. Før intervjurunden fikk lederen på mottakssenteret, primærkontaktet av ungdommen og selve ungdommene på mottaket skriftlig informasjon om prosjektet. I dette brevet ble det forklart hva prosjektet gikk ut på, samt hvilke tema det ville bli spurt om intervjuene (Vedlegg 2). Etter å ha fått lederens godkjenning av prosjektet, ble møtetidspunkt med hver enkel informant avtalt. Tre av intervjuene ble holdt på Sandnes mottakssenter for enslige mindreårige og to andre på Sandnes mottakssenteret, familieavdeling. Alle informantene er anonymisert i oppgaven.

2.3.2 Utforming av intervjuguide

Da jeg begynte å skrive ned en intervjuguide, tenkte jeg på hvordan enslige mindreårige ville oppleve spørsmålene. Jeg hadde lest mye om enslige mindreårige og jeg visste at de er en sårbar gruppe. De har kommet hit alene, uten foreldre eller andre omsorgspersoner. Nå de er i et fremmed land, med fremmed kultur, språk, mangler beskyttelse og foreldres omsorg.

Jeg var bevisst på at jeg ikke skulle åpne noe traumer som ungdommene ikke klarte å bearbeide. Jeg presumerer at de kommer fra samfunn med væpnede konflikter eller annen organisert vold og de potensielt hadde opplevd traumatiske ting. Dette kan påvirke deres liv fremover. Traumatiske hendelser rister oss og uunngåelig hever essensielle spørsmål om meningen med livet, skjebne, rettferdighet, osv. Traumatiske hendelser konfronter oss med disse store eksistensielle spørsmål på en slik overveldende måte at våre felles forsvarsmekanismer er ikke tilstrekkelig. Mitt fokus var å få fram deres stemme, ikke grave i historier fra fortiden. Det var deres opplevelse av tilpasning og mestring av stress jeg var opptatt av. Jeg ville høre hvordan de tilpasser seg i norsk samfunn/ kultur og hvordan de hadde det.

Jeg ønsket å forstå betydning av deres opplevelse, måten hvordan ungdommen følte seg, jeg ville forklare ting slik de forklarer selv, jeg ville forstå verden fra ståstedet til ungdommen jeg intervjuer. Jeg ville fokusere på den forståelsen som oppstår gjennom samtaler med enslige mindreårige som skal forstås.

2.3.3 Gjennomføring av intervju med ungdommer som informanter

Utvalget til intervjuene fikk utdelt et informasjonsskriv, hensikten med intervjuet og samtykkeskjema i forbindelse med studien. I tillegg, hvis det er noe informantene lurer på, ble det gitt et informasjonsskriv fra veilederen min ved Universitet i Stavanger.

Alle de fem intervjuene ble ikke gjennomført samtidig. Av ulike årsaker var det vanskelig å intervju alle de fem ungdommer på sammen dag. HERO er en privat bedrift som tilbyr tjenester rettet mot målgruppene flyktninger, innvandrere og asylsøkere. Gjennom HERO fikk jeg kontaktet Sandnes mottakssenteret, avdeling for enslige mindreårige (Sandnes EM). Det ble sendt intervjuguide til personalet på Sandnes EM, da kunne de spørre ungdommene om noen ønsket å delta og informerte de godt hva dette gjaldt. I tillegg ble ungdommens hjelpeverge kontaktet i samarbeid med deres særkontakt. Jeg fikk vanskeligheter med å få med noen av deres ungdommer på et slik intervju.

På Sandnes EM var bare fire ungdommer som ønsket å bli intervjuet. En av de trukket seg, så jeg fikk gjennomføre bare tre intervjuer på Sandnes EM. Jeg fikk anbefaling av personalet på Sandnes mottakssenter til å ta kontakt med EM-bo Stavanger (enslige mindreårige Stavanger). Dette ble gjort, men dessverre var det ingen ungdommer som ønsker å bli med på dette prosjektet. Mange synes det er vanskelig igjen å måtte fortelle sin historie eller svare på spørsmål. Jeg stiller en del `personlige` spørsmål, og jeg var bevisst at det er vanskelig å få ungdom til å prate om dette.

Personalet på mottakssenteret bygger opp en relasjon til disse ungdommene over lang tid, og også da har de vanskeligheter med å få dem i tale om slike personlige og `direkte` erfaringer fra sin bakgrunn. Svaret som jeg fikk fra personalet på EM-bo Stavanger var at det var vanskelig å finne noen ungdommer som ville stille seg til en ukjent og utenforstående til å komme å prate om slike ting. Ingen av de som ble spurt ønsket å være med dessverre. Derfor den eneste veien var å skaffe informantene selv, og jeg fikk hjelp av en flyktningfamilie som bor selv på mottaket. De hjalp meg å komme i kontakt med noen ungdommer, og å snakke direkte med dem. Denne familien er veldig nær med disse ungdommer, og siden kontakten vår ble satt opp av denne familien følte ungdommene seg veldig trygg.

De ble gjennomført intervjuer i tre forskjellige dager ved bruk av den samme intervjuguiden. To av ungdommene kunne ikke snakke norsk, derfor intervjuguiden og spørsmålene ble oversatt til

engelsk. Jeg var selv som tolk. Intervjuene hadde varighet på cirka 45minuter- 1 time. Det ble benyttet lydopptak under gjennomføring av intervjuene, dette for å sikre at kommunikasjonene under intervjuene ikke gikk tapt.

Samtidig nedtegnet jeg notater av samtalene. Informantene ble informert at alle opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og at det er ingen andre enn jeg som vil få lytte til båndet. Det ble gitt informasjon om at opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen Juni 2013. De første spørsmålene var bakgrunnsinformasjon og var grunnleggende spørsmål og enkle. Grunnen med å begynne intervjuene slik var å skape tillit og trygghet mellom intervjupersoner og intervjuer. Deretter fulgte spørsmål innenfor temaene tilpasning, stress og mestring.

2.3.4 Bruk av tolk

Da jeg planla intervjuene med ungdommene, tenkte jeg at jeg kommer til å bruke tolk på alle ungdommer. På denne måten ville jeg få med meg mest mulig informasjon og være sikker at vi ikke misforstår hverandre. Etter en del samtaler med avdelingslederen på Sandnes EM, kom vi fram at jeg ikke skulle bruke tolk på tre av dem. Det var de to informantene, som ble skaffet ved hjelp av flyktningfamilien, at jeg skulle bruke tolk. Det dagen jeg skulle avholde de to intervjuene, snakket jeg med familien, som bekreftet at de ungdommene er ganske flinke på engelsk og jeg kunne intervjuet de på engelsk.

Første tanken var å bestille tolk, men familien kom med forslaget at det blir lettere for ungdommen å snakke direkte med meg. Dermed var jeg selv som tolk. Selve tolke situasjonen fungerte fint. Jeg henvendte meg direkte til ungdommen når jeg snakket. Hvert av intervjuene som ble gjennomført på engelsk varte i cirka en time. Jeg merket at datamaterialet ble tynnere da intervjuene ble gjennomført på engelsk enn på de andre intervjuene. Kontakten med ungdommen ble ikke dårlig, men jeg følte at svarene var mer `konstruerte` og ikke like ekte og nære som svarene jeg fikk av informantene som ble skaffet av Sandnes EM. Jeg følte at forholdet ikke ble like nært og direkte som de andre ungdommene. Jeg tror at dette virket inn på kvaliteten på datamaterialet jeg samlet i dette intervjuet. Jeg er ikke kvalifisert som tolk og dette kan være en svakhet av oppgaven min.

2.4 Analyse av intervjudata

Intervjuet startet med å skrive ned sted, dato, tid og navn. Analyseprosessen startet med at alle intervjuene som var tatt opp med lydopptak ble nedtegnet. I gjennomføring og mens jeg lyttet til intervjuene og skrev dem ned, fikk jeg mange tanker. Hver gang jeg gjennomførte et nytt intervju, hadde jeg en dialog mellom det pågående intervjuet, tidligere intervjuer og teori. Dette hjalp meg til

å velge teorier og tema. Etter å ha gjennomført intervjuene har jeg skrevet ned hele intervjuene ordrett. Jeg noterte stikkord i intervjuutskriftene og jeg noterte hva sitatene handlet om og hva var viktigst med et bestemt sitat. Jeg gikk gjennom all informasjon for å plukke det som er relevant for problemstillingen og systematisere kategoriene i ulike enheter i forhold til analyseaspekter.

Jeg dannet ulike kategorier på denne måten, som kan hjelpe med drøftingene i oppgaven. Jeg delte intervjuutskriftene i deskriptive kategorier. Til slutt hadde jeg tre deskriptive kategorier. Etter intervjuene ble kategorisert, fortsatte jeg med å kode intervjuene. Jeg har jobbet en del med kategorisering og koding av intervjuene til jeg var fornøyd med resultatet. Da kunne jeg begynne med å skrive og analysere tekstene. Jeg har også sammenlignet informasjonsenheter mellom de forskjellige informantene for å finne ulikheter og felles trekk.

Det tok veldig langt tid til hele prosessen og var veldig komplisert. Jeg opplevet at det er komplisert å dele opp data fra situasjoner og hendelser som er så sensitive og kompliserte som virkeligheten. De deskriptive kategoriene blir brukt som utgangspunkt i hver kapittel for analysekapitlene jeg skal skrive. Jeg opplevde at jeg hadde så mye data, at noen valg måtte tas i forhold til hva som ikke og skulle få sin plass i oppgaven. Jeg valgte den empirien som jeg tenkte kunne hjelpe meg i å svare på problemstilling. Etter at jeg analyserte de valgte empiriene, med utgangspunkt i de deskriptive kategoriene, skrev jeg kapitlene som omhandlet presentasjon av data.

Koding av intervjuutskriftene hjelper med å utgjøre underkapitlene. Jeg kodet utskriftene med bokstavene a) b) c) d) e). Jeg hadde en delkapittel med sitater foran meg og disse sitatene skal jeg skrive inn i en analysetekst. Intervjuobjektene vil bli omtalt ved hjelp av fiktive navn i stedet for bokstavbenevnelse. Dette gjør at stoffet er nærmere for deg som leser og for meg. Jeg ga til informantene fiktive navn, fordi bak de sitatene det er virkelige personer som har opplevd så mye.

Under intervjuet tok jeg notater. Etter at jeg leste på notatene mine, følte jeg at de kunne skrives rett inn i analyseringen. De var veldig verdifulle for meg. Jeg lærte meg at det er nødvendig å skrive og å ta notater underveis av tanker og refleksjoner man gjør seg under selve intervjuprosessen. Intervjuene varighet var mellom 45 minutter til cirka en time. To av ungdommene som ble intervjuet kunne ikke norsk, derfor måtte jeg oversette spørsmålene mine fra Norsk til Engelsk. Jeg brukte ikke tolk, og gjorde selv tolke prosessen.

Analyse prosessen har hjulpet meg å løfte datamaterialet fra et fortellende og beskrivende nivå, til et mer analytisk og fortolkende fase. Alle intervjuene er transkribert. Jeg har prøvd å gå i dybden på datamaterialet og prøvd å ta innover meg ungdommenes historier. Dette har vært veldig utfordrende prosess for meg, da mange sterke opplevelser skaper sterke inntrykk. Jeg har vært systematisk og har i tillegg lært svært mye underveis.

2.5 Kvalitet i kvalitativ forskning

De tre kriteriene *validitet* (gyldighet), *pålitelighet* (reliabilitet) og *generaliserbarhet* ofte benyttes som indikatorer på kvalitet. I kvalitativ metode har man snakket om *bekreft barhet*, *troverdighet* og *overførbarhet* som de tilsvarende indikatorer (Thagaard, 1998). De norske begrepene *validitet*, *pålitelighet* og *generaliserbarhet* fungerer utmerket godt som kriterier for kvaliteten på kvalitativ forskning (Tjora, 2010). Innen kvalitativ metode kan begrepet *validitet* benyttes fremfor positivistisk validering siden denne inneholder en bredere tolkning. I denne studien vil *validitet* si i hvilken grad observasjonene faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om. Fog (2004, s. 182) bruker kvalitetsindikatorene *pålitelighet* og *gyldighet*, herunder ekstern validitet i form av *overførbarhet*, i kvalitative studier. Denne avgrensningen er også valgt i denne studien. Målet i kvalitative studier er å unngå feilkilder under hele prosessens gang, og resultatene i prosjektet må derfor være både troverdige og bekreft bare (Thagaard, 2009).

At jeg er ikke norskstatsborger selv, er et forhold ved meg som har spilt en betydelig rolle i dette arbeidet. Det bakgrunnsforståelse jeg har, gjør at jeg reflekterer i forhold til hvordan disse ungdommer mestre sinne hverdag med språkvanskeligheter, kulturelle misforståelser. Jeg kjenner til `vanlige` måter å reagere på, samt at jeg kjenner til hvordan de kan takle stressende situasjoner som utøves. Samtidig har jeg kjennskap til hvor vanskelig er å tilpasse seg på en helt nye kultur og miljø. Dette kan være en fordel i intervjusituasjonen. Jeg var interessert å få fram deres opplevelser og synspunkt og jeg hadde et ønske om å bli kjent med historiene til de ungdommer jeg bestemte å snakke med.

2.5.1 Relevans (gyldighet, validitet)

Validitet kunnskap innbefatter det filosofiske spørsmålet `Hva er sannhet?` (Kvale, 1997). Kvale (1997) foreslår at vi kan snakke om *kommunikativ og pragmatisk gyldighet*, hvor den første testes i dialog med forskersamfunnet og den andre testes ved spørsmålet om forskningen fører til endring eller forbedring. Kvale og Brinkmann (2009, s.273) deler sannhetskriteriene innenfor filosofien inn etter *korrespondens*, *koherens* og *pragmatisk nytte*. Den første dreier seg om hvorvidt et kunnskap utsagn stemmer overens med den objektive verden, den andre henviser til kunnskap utsagnets konsistens og indre logikk. Kriteriet pragmatisk nytte relaterer et kunnskapsutsagns sannhet til det praktiske konsekvenser, i og med at dette er en kvalitativ studie inspirert av sosialkonstruktivismen, er det ikke grunnlag for å si at kunnskapsutsagn stemmer overens med den objektive verden. Koherens vil ikke ha betydning for å kunne vurdere studiens gyldighet, ettersom bruk av induktiv metode ikke er logisk gyldig. Den pragmatiske nytte er heller ikke gyldig, ettersom induktiv metode ikke er falsifiserbar.

Vi kan stryke gyldigheten ved å være åpne på hvordan vi praktiserer forskningen, ved å redegjøre for de valg vi tar, og ved å være sensitive for faktorer som er vesentlige innenfor tematikken vår og om dette endrer seg. Den viktigste kilden til høy gyldighet er at forskningen pågår innenfor rammene av faglighet, forankret i relevant annen forskning (Tjora, 2010).

Problemstillingen har vart mitt fokus gjennom hele arbeidet med oppgaven. Jeg har prøvd å belyse den fra ulike sider. Jeg tok opp alle intervjuene på båndopptak. Informantens egne ord og fortellinger utgjorde mest parten av materialet som dannet grunnlaget for analysen. Det var derfor veldig viktig at datamaterialet ble så relevant som mulig. Validiteten ble styrket ved at jeg stilte spørsmål som ga ungdommene anledning til å komme med fyldige uttalelser. Gjennom gjennomføring prosessen utvikler jeg en forståelse av hvordan disse ungdommer mestrer/ takler stress og tilpasser seg i samfunnet.

Utgangspunktet var ungdommens opplevelser og forståelse slik den kom fram gjennom intervjuprosessen. Kulturelle misforståelse og språkproblemer kan bidra til grobunn for svikt i gyldigheten. Min posisjon, som `ny i Norge`, ser jeg på som en viktig del av gyldighet prosessen. Jeg tror det har bidratt positivt av deres beretning. Min oppgave vil derfor ha høy grad av relevans på tross av språklige utfordringer.

2.5.2 Pålitelighet (reliabilitet)

Pålitelighet er en forutsetning for en studies gyldighet. Pålitelighet gjelder det som skjer mellom intervjupersoner og intervjuer med henblikk på hvordan intervjueren fungerer som instrument, og hvordan undersøkelsen blir gjennomført i form av avlytting av bånd, selvrefleksjon og gjenopplevelse i dagbok. I kvalitativ metode i form av individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer vil altså forskeren være det viktigste instrument i hele undersøkelsesprosessen (Fog, 2004).

For å styrke prosjektets pålitelighet blir det viktig å reflektere over om man har noe til felles med informantene, eller om man har spesiell engasjement og kunnskap, og hvordan slikt kan ha påvirket tilgangen til feltet, datagenerering, utvalg, analyse og resultater. Mye kunnskap om det aktuelle temaet kan være en fordel for å stille presise spørsmål, men kan også være en ulempe ved at man har med seg mange forutinntattheter (Tjora, 2010). Det at jeg selv er utalandsk i Norge, kan ha virket både positivt og negativt inn på intervjuene og ikke minst på min tolkning av empirien. Dette gjør at jeg har en bakgrunnsforståelse både i forhold til hvor vanskelige er det å tilpasse seg i et nytt land og nye kultur, spesielt med språkbarriere, og hvor sterk mann bør være å mestre og takle stressende situasjoner. Jeg hadde som utgangspunkt at jeg var interessert i å få fram deres opplevelser om dette, og i minst grad la det styres av de erfaringer jeg hadde fra før av. Bruk av

båndopptak gjør det mulig for meg å legge fram direkte sitater, slik informantene la dem fram. Dette vil kunne styrke troverdigheten til undersøkelsen min fordi informantens `stemme` gjøres synlig i noen grad helt fram til leseren.

2.5.3 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet er godt etablert som en kvalitetsindikator (Tjora, 2010). Målet med generalisering er å gå dypt inn i et spesifikt problem- område hvor det situasjonsbestemte møter mellom forsker og informant, eller informasjon knyttet til det spesifikke studiet ikke er ønskelig å generalisere (ibid.) Funnene i min oppgave bygges på den enkelte informants fortelling og opplevelse. Med dette som bakgrunn kan jeg ikke si at funnene mine er generaliserbare. Dataene bygger på personlige opplevelser og erfaringer og på informantenes individuelle opplevelser. Selv om informantene i dette arbeidet ikke er mange i tallet, peker opplevelsen deres av mestring og tilpasning nesten i det samme retning.

2.6 Etiske vurderinger

Når barn og unge deltar i forskning, har de særlig krav på beskyttelse i tråd med deres alder og behov (NESH, 2008, punkt.11). Jeg er bevisst at opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og vil anonymiseres. Da jeg begynte med dette prosjektet, var jeg klar og tenkte på utfordringer jeg kunne møte i intervjuet med ungdommene. Det var viktig å tenkte på hvordan jeg forholdet meg gjennom prosessen, og jeg visste ikke hvordan ungdommer ville se på det å la seg intervjuet. Dette har ikke nødvendigvis vært en positiv opplevelse for barnet. Jeg meldte studien til Personvernombudet for Forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, NSD. Jeg fikk tilbakemelding fra NSD at prosjektet kunne iverksettes. Da, gjennom HERO Norge, fikk jeg hjelp for å skaffe informanter. Jeg lagte et informasjonsskriv til leder på asylmottaket, og til ungdommer.

I informasjonsskrivet fikk den involverte informasjon om hva prosjektet dreide seg om, og hensikten med intervjuet. Jeg innhentet skriftlig samtykke fra ungdommene og deres hjelpeverger (vedlegg 3). Ungdommene ble gjort oppmerksomme på at de hadde lov til å trekke seg når som helst i løpet av prosjektet. Jeg sendte intervjuguiden til lederen på asylmottaket før jeg kom, på denne måten kunne snakke med ungdommene om hva jeg skulle spørre dem om før jeg kom.

Det ble også fortalt at dette var en del av et studentprosjekt, at alle opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og det er ingen andre enn jeg som vil få lytte til båndet og at jeg ville forandre navnet sitt, slik at ingen kommer til å kjenne ungdommen igjen i det han sier. Jeg fortalte dem at opplysningene ville anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen juni 2013. Det ble ikke tatt opp bakgrunnsinformasjon om ungdommer på båndopptak. Jeg understreket også at jeg

hadde taushetsplikt overfor de ansatte på asylmottaket (NESH, 2008).

2.7 Litteratursøk

For å finne litteratur til oppgaven har jeg brukt ulike søkeord og fagdatabaser enten hver for seg eller i kombinasjoner (Vedlegg 4). En del litteratur som brukes i oppgaven, er funnet ved hjelp av litteraturliste i fagbøker og i artikler. Litteratur er også funnet via anbefalinger av forskere som har blitt kontaktet per mail eller gjennom samtale.

3.0 Teoretisk Rammeverk

3.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkere?

Enslige mindreårige asylsøkere er barn og ungdom som søker asyl i Norge uten å ha følge av foreldre eller andre som utøver foreldreansvar for dem, og som oppgir å være under 18 år. Dersom det på vedtakstidspunktet legges til grunn at asylsøkeren var under 18 år på søknadstidspunktet, beholder han eller hun i utgangspunktet sin status som enslig mindreårig selv om oppholdstillatelse innvilges og bosetting skjer etter fylte 18 år.

Betegnelsene `flyktning` og `asylsøker` brukes på personer som er blitt tvunget til å forlate sitt hjemland, ofte på grunn av velbegrunnet frykt for nasjonal, religiøs, politisk eller annen form for forfølgelse.

Flyktninger er de som ifølge Utlendingsdirektoratets flyktnings register (UDI) har flyktningstatus og har fått oppholdstillatelse i Norge. Asylsøkere er personer som på egen hånd og uanmeldt er kommet til landet og ber om beskyttelse. Personen kalles asylsøker inntil søknaden er endelig avgjort. Mange asylsøkere er flyktninger, men har ikke status som kvoteflyktninger. Også asylsøkere vil i mange tilfeller ha et reelt beskyttelsesbehov (udi.no/ asylsøkere og flyktninger).

En flyktning defineres som en person med rett til beskyttelse etter internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av. I dagligtale blir ofte flyktning brukt om alle som har fått innvilget oppholdstillatelse etter en søknad om asyl. Vilåarene for å få beskyttelse som flyktning fremgår av utlendingsloven kapittel 4 (Grøholt, Sommerschild og Garløv, 2008).

Enslige mindreårige er en spesielt sårbar gruppe som har andre behov og andre rettigheter enn voksne asylsøkere. UDI har omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere i aldersgruppa 15–18 år, mens barnevernet har ansvaret for de under 15 år. De bor i egne mottak eller på egne avdelinger tilpasset deres alder og behov.

UDI stiller strenge krav til mottakenes arbeid med enslige mindreårige. De skal få god omsorg, og ha en trygg og meningsfull hverdag. Hvis du er forfulgt eller utsatt for fare i hjemlandet ditt, kan du søke om beskyttelse (asyl) i Norge. Du henvender deg personlig til politiet i Norge for å søke beskyttelse her. Det er UDI som behandler søknaden din.

En del enslige mindreårige som kommer hit, har foreldre eller andre omsorgspersoner i hjemlandet.

Hvis vi mener at den enslige mindreårige ikke har behov for beskyttelse, vil vi vurdere om det er til barnets beste å bli gjenforent med familien eller returnert til et annet forsvarlig omsorgstilbud i hjemlandet.

Hvis vi ikke klarer å spore opp familien, kan den mindreårige asylsøkeren få oppholdstillatelse etter sterke menneskelige hensyn i Norge. Dette gjelder kun reelle mindreårige asylsøkere. Vi kan ikke returnere mindreårige uten at vi har funnet en forsvarlig omsorgssituasjon for søkeren.

Hvis det senere blir kjent hvor foreldrene eller personer som utøver foreldreansvar befinner seg, kan saken bli vurdert på nytt. Det vil også være vanskelig for slike søkere å få familiegjening i Norge.

Ungdommer mellom 16 og 18 år har rett til undervisning i norsk og samfunnsfag, og kan også ha rett til undervisning i grunnskolefag med mål om at de skal ta grunnskoleeksamen. Mottaket samarbeider med skolene og legger til rette for leksehjelp.

Hvis enslige mindreårige får opphold i Norge, skal de bosettes i en kommune. Integrerings- og mangfolds direktorat (IMDi) har ansvar for å bosette enslige mindreårige over 15 år, mens Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet bosetter de som er yngre enn 15 år. Målsettingen er at bosettingen skal skje innen tre måneder etter at UDI har bestemt at de får bli her (udi.no/ enslige mindreårige asylsøkere).

3.1.1 Hvem søker om beskyttelse?

En asylsøker er en person som kommer til Norge på egenhånd og ber om beskyttelse. I motsetning til flyktningene kan asylsøkere få opphold på humanitært grunnlag, få flyktningstatus eller blir sendt hjem dersom de ikke kan dokumentere tilstrekkelig de forfølgelser de har vært utsatt for i sitt hjemland. Hvis asylsøknaden blir innvilget, får søkeren status som flyktning (asyl) og beskyttelse i Norge.

Norge har forpliktet seg etter internasjonal lov til å beskytte personer som blir forfulgt eller som risikerer for eksempel tortur eller dødsstraff i hjemlandet sitt. Disse personene kan anerkjennes som flyktninger i Norge. Overføringsflyktninger er personer som får komme til Norge etter et samarbeid mellom FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) og norske myndigheter. Hvor mange flyktninger som skal overføres til Norge hvert år, bestemmes av politiske myndigheter.

Mange mindreårige gjennomfører en farlig reise alene for å komme til Norge. Tilværelsene som

enslig barn i et fremmed land vil ofte være vanskelig. Norge opplevde fra høsten 2007 og fram til utgangen av 2009 en markant økning i antall asylsøkere som oppga å være enslige mindreårige. Antallet økte fra 403 i 2007 til 2 500 i 2009. Norge var dermed det landet som mottok nest flest enslige, mindreårige asylsøkere i Europa i 2009. Dette året brukte Norge over 1,3 milliarder kroner bare på mottak og omsorgssentre til enslige, mindreårige asylsøkere. Regjeringen fant det nødvendig å iverksette tiltak for å forebygge at barn blir sendt alene til Norge for å søke om beskyttelse.

Etter endringer som ble foretatt i regelverket, kan enslige mindreårige over 16 år, som ikke har et beskyttelsesbehov, og som ikke har annet grunnlag for opphold enn at de er uten forsvarlig omsorg ved retur, gis en begrenset oppholdstillatelse fram til fylte 18 år. Med dette ønsket regjeringen å sende et signal til foreldre i de ulike opprinnelsesland om at barn og ungdom uten behov for beskyttelse ikke må sendes ut på en farefull reise til Norge, da de ikke vil finne en varig løsning her. Antallet enslige, mindreårige asylsøkere er betydelig redusert siden 2009 ([udi.no/ beskyttelse](http://udi.no/beskyttelse)).

Barn eller ungdommer, som kommer uten omsorgspersoner har behov for særlig støtte under sitt opphold i mottak og omsorgssentre. Målet er å gi til barnet en normal utvikling og en meningsfylt hverdag. Regjeringen arbeider for å tilby aktiviteter som kan bidra til ferdigheter og trygghet, slik at barn og ungdommer i mottak kan klare seg godt og bli selvstendige deltakere i samfunnet, enten de får bli i Norge eller returnerer til sitt opprinnelsesland.

For å bli ansett som flyktning må du ha velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av din politiske oppfatning, rase, nasjonalitet, religion eller medlemskap i en sosial gruppe, eller du må stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig og nedverdiggende behandling eller straff i hjemlandet ditt. En annen årsak til at man kan ha krav på beskyttelse er: sikkerhetssituasjonen i hjemlandet, selv om man ikke er individuelt forfulgt.

Norge er forpliktet gjennom internasjonale avtaler, som FNs flyktningkonvensjon og menneskerettighetskonvensjoner, til å gi deg beskyttelse mot retur til hjemlandet ditt hvis du er i en situasjon slik det er beskrevet over ([regjeringen.no/ Meld. St. 27 \(2011.2012\)](http://regjeringen.no/Meld.St.27(2011.2012))).

3.1.2 Enslige mindreårige- noen tall

Antall enslige mindreårige som søker asyl i Norge varierer fra år til år, men det er en viss stabilitet i fordelingen på alder og kjønn. De fleste er gutter, og den største andelen er i alderen 15–18 år når de søker beskyttelse.

I 2011 kom 9 053 asylsøkere til Norge. Av disse var 2 359 under 18 år, hvorav 858 oppga å være

mindreårige som kom uten sine foreldre eller andre med foreldreansvar. Av 5 400 i 2005 til 9 053 i 2011, med betydelige variasjoner i denne perioden. Fra 2007 til 2008 økte antallet asylsøkere med ca. 120 prosent, og med ytterligere 19 prosent fra 2008 til 2009. I 2010 gikk antallet asylsøkere ned med 70 prosent, og har gått ytterligere ned med ca. 11 prosent i 2011.

Antallet søkere som anfører å være enslige mindreårige har tilsvarende svingt kraftig. Antallet steg fra 403 i 2007, til 1374 i 2008 og 2500 i 2009. I 2010 gikk antallet ned til 892, mens det i 2011 som nevnt var 858 asylsøkere som oppga å være enslige mindreårige. Av de som oppga å være enslige mindreårige i 2011, oppga 68 prosent å være 16 år eller eldre, 14 prosent oppga å være 15 år, mens 18 prosent var 14 år eller yngre. De fleste enslige mindreårige asylsøkerne er gutter. I 2011 var 86 prosent av denne gruppen gutter.

Den typiske enslige mindreårige asylsøkeren som kom til Norge i 2012, var en ung gutt. 85 prosent av de som opplyste at de var enslige mindreårige, var gutter, og i likhet med i 2011 kom nær halvparten av dem fra Afghanistan.

Det kom også en stor andel enslige mindreårige fra Somalia, 22 prosent eller vel en femtedel. En særlig tendens var økningen i antall enslige mindreårige fra Nord-Afrika, særlig Marokko og Algerie, og den store andelen enslige mindreårige av det totale antall søkere fra disse landene. 29 prosent av asylsøkerne fra Marokko og 33 prosent av søkerne fra Algerie, oppga å være mindreårige uten omsorgspersoner. Til sammenligning oppga 10 prosent av de somaliske asylsøkerne å være enslige mindreårige. Blant de som hevdet å være enslige mindreårige, og som ble aldersundersøkt i 2012, ble 23 prosent vurdert til å være over 18 år. I tillegg ble 11 prosent vurdert som høyst sannsynlig over 18 år. De fleste av disse fikk derfor saken behandlet som voksne (udi.no/ årsrapport 2012).

Andelen asylsøkere under 18 år er forholdsvis jevn i underkant av 30 prosent. Det er større variasjoner for andelen som reiser sammen med sine foreldre.

Andelen medfølgende barn utgjør en betydelig større andel enn andelen enslige mindreårige.

I perioden 2005–2011 har det blitt fattet totalt 13 600 vedtak i asylsaker som omhandler medfølgende barn og enslige mindreårige. I ca. 8 000 av sakene fikk barnet innvilget oppholdstillatelse. Dette utgjør om lag 60 prosent. De tre siste årene har det blitt uttransport 1 780 barn, hvorav 1 460 er medfølgende barn og 319 er enslige mindreårige. I 2012 kom det 960 asylsøkere som opplyste at de var enslige mindreårige. Det er 12 prosent flere enn året før.

Nasjonaliteten har variert gjennom årene og avspeiler i stor grad væpnede konflikter og vanskelige forhold i ulike deler av verden. Siden 2008 har flest søkere kommet fra Afghanistan, Irak og Somalia. Det har særlig vært en markant vekst fra Afghanistan. Mens det i 2007 kom 90 enslige mindreårige fra Afghanistan, var tallet 580 i 2008 og hele 1719 i 2009. Denne tendensen så vi i flere

land i Europa (ibid).

De som kommer er ulike fordi:

- de kommer fra ulike land, folkegrupper, religioner, kulturer og tradisjoner – og snakker forskjellige språk
- de kommer fra ulike regioner i sitt land, fra store byer og mindre befolkede områder
- de har ulike sosial og økonomisk bakgrunn de har ulik skolegang, kunnskaper og kompetanse – noen er godt kvalifiserte mens andre må tilegne seg grunnleggende skrive- og leseferdigheter
- de er både gutter og jenter av ulik alder
- flyktninger fra samme land kan tilhøre forskjellige folkegrupper, noen ganger fra begge sider av konflikten i hjemlandet
- de har ulike behov for psykososial oppfølging med utgangspunkt i traumatiserende erfaringer før og under flukten

Men samtidig er de i samme livssituasjon fordi:

- de er i et fremmed land med fremmed språk, kultur og tradisjoner
- de mangler foreldrenes omsorg, veiledning og beskyttelse
- de kommer fra samfunn med væpnede konflikter eller annen organisert vold, og har i varierende grad opplevd traumatiske ting som tap, savn, sorg, forfølgelse, nød og overgrep.

Noen har levd i en utrygg og lite stabil omsorgssituasjon i flere år, både i og utenfor nær familie, mens andre kommer fra gode kår: ressurssterke familier som har gitt god omsorg til barna. Men alle er sårbare ved at de kommer alene til landet, uten foreldre. Alle trenger beskyttelse, omsorg, trygghet og oppfølging. (regjeringen.no/ arbeid med enslige mindreårige).

De fleste norske barn og unge vokser opp i omgivelser som de kjenner og er trygge på, omgivelser som gjør at de kan prøve ut hvem de er. For enslige mindreårige har denne tryggheten forandret seg. De kan derfor streve med å skape en meningsfull livssituasjon og en ny identitet. De spiller roller og bruker ulike strategier for å tilpasse seg. Det kreves derfor mer av en enslig mindreårig enn av en norsk ungdom

3.1.3 Begrenset opphold

De aller fleste enslige mindreårige asylsøkerne som kom til Norge, fikk bli her. For fire år siden besluttet Regjeringen at de som er mellom 16 og 18 år, som ikke har et beskyttelsesbehov, og hvor det eneste grunnlaget for å bli i Norge er at de ikke har omsorgspersoner i hjemlandet, skal få en

begrenset oppholdstillatelse til de er myndige. Denne gruppen fikk spesielt mye oppmerksomhet høsten 2012 gjennom Margreth Olins dokumentarfilm «De andre». Filmen satte et kritisk søkelys på myndighetenes behandling av disse ungdommene.

35 personer fikk en slik begrenset tillatelse i 2012, mot 30 i 2011. Den begrensede tillatelsen gir dem rett til å bli i Norge frem til de fyller 18 år. Deretter skal de returnere til hjemlandet. Siden regelendringen kom i 2009, har 150 ungdommer fått denne begrensede tillatelsen. I samme tidsrom har 2 600 enslige mindreårige fått opphold i Norge (udi.no/ årsrapport2012).

3.2 Kultur og mening

I arbeidet med flyktninger og andre asylsøkere blir begrepet `kultur` veldig sentralt. Det er imidlertid en fare for at man fokuserer mer på forskjeller enn likhet. Hver menneske må vurderes som et eget individ med sin egen historie og ikke som representant for en kulturell gruppe, uansett om de er i same livssituasjon. Når vi møter flyktningbarn og ungdommer og innvandrerbarn-ungdommer, er det bra om vi har generelle kunnskaper om deres kultur og hjemland. Det er viktig også å vite noe om den enkelte ungdoms situasjon og bakgrunn når vi skal hjelpe dem.

Ulike ungdommer kan ha helt forskjellige opplevelser og erfaringer bak seg. Det kan være utfordringen å jobbe `kultursensitivt` og å ha fokus på kulturelle faktorerens betydning for arbeidet.

I tillegg kan holdningsmessig være nyttig å:

- være klar over egen kulturell arv og verdier, og ha et reflektert forhold til egen etnisk identitet
- kunne å reflektere over egen tendens til etniske stereotypidannelser
- kunne trives med kulturforskjeller i mellommenneskelige forhold
- være klar over hvordan det kan oppstå kommunikasjonssvikt når det gjelder språk og kulturelle koder (Grøholt, Sommerschild og Garløv, 2008: 318).

Thomas Hylland Eriksen definerer kultur som mulighet for kommunikasjon (Otterstad 2008). Her defineres kultur som noe som gjør kommunikasjon- gjensidige forståelse, mulig her og nå. Mennesker kommuniserer med hverandre og når vi bruker denne definisjonen av kultur, omfatter den en affektiv, kognitiv og psykomotorisk dimensjon. Så kulturen handler om det å føle, tenke og å handle. Handlingen inngår som et aspekt ved kultur. Det er viktig å merke seg at det er ikke de konkrete handlingene individet gjør, som er `kultur`. Det er helt vanlig å mistolke kulturer som det man *ser*. Man trekker frem enkeltindividers konkrete handlinger, mat, klesdrakt osv. også betegner

det som en `kultur`. Det som folk gjør og det vi *ser*, er kulturelle funksjoner eller uttrykksformer. Religion for eksempel kan være en kulturell funksjon. Religionen kan gi begrunnelser for moral, verdier og det å kunne utøve sin religion kan for mange være det som gir tilværelsen mening. For andre kan religion bety lite.

Forholdet mellom kultur og kulturelle funksjoner eller kulturelle uttrykksformer er veldig viktig, fordi kultur er ikke noe man *har*, men noe man *forholder seg til*, og noe som *påvirker* folk. Folk tenker, føler og handler forskjellig og mange av forskjellene er kulturelt betinget.

Man blir klar over at man er del av en kultur gjennom å oppdage at noen mennesker er del av en annen kultur, ulikheten gir mulighet til å identifisere det som er felles (Magelssen 2008).

De væremåtene, verdiene og skikkene vi har i dag har kommet til gjennom overføring fra generasjon til generasjon. Kultur er her noe som er lært `generasjonenes destillerte visdom`, som Hylland Erikson uttrykker det. Den andre retning ser først og fremst på *nåtida* for å forklare begrepet kultur. Kultur ses her som noe som gjør kommunikasjon- gjensidige forståelse- mulig her og nå.

Er kultur å forstå som gjennom overført tradisjon har vi ganske mye til felles med forfedrene våre som levde for mange år siden. Handler kultur om behovet for gjensidige forståelse og kommunikasjon her og nå, kan etniske nordmenn og somaliere i Oslo ha mer til felles enn de har med forfedrene sine (Holm- Hanssen, Haaland og Myrvold 2007).

Kultur er utgangspunktet for hvordan individ forstår, og influerer derfor i ganske stor grad hvordan kommunikasjon foregår og hvordan relasjoner dannes. Sensitivitet vil si å bruke både sin kognitive, affektive og psykomotoriske dimensjon, og når man setter sensitivitet sammen med kultur kommer ordet kultursensitivitet- en bruker både fornuft og følelser. Når man kommuniserer sensitivt, da prøver man å se, høre og føle mer enn det konkrete, og fange opp den virkelige intensjonen bak. Denne sensitiviteten er viktig å være bevisst i møte med andre folk, spesielt med folk fra andre kulturer. Begrepet sensitivitet vekker assosiasjoner til empati. Følelsen av empati er viktig fordi empatisk respons bygger på medfølelse og faglig innsikt og de to likeverdige komponenter må være til stede (Magelssen 2008).

3.3 Hva er tilpasning?

Noen forskere definerer *stress* som en prosess, der både individuelle faktorer og miljøfaktorer må tas i betraktning under ett. Stress er en ubalanse i samspillet mellom individ og miljø. Andre ser stress som et respons av kroppen mot miljøtrusler. Både mekanismer, stressfaktorer (stressorer) og

responsmønstre inngår derfor i *stress* begrepet (Pettjohn, 1996).

Stress kan være alt som bærer forespørsel til oss, som vi trenger for å tilpasse oss. Disse kravene kan være vanskelig for våre ferdigheter. Stress omfatter trusler mot vår velferd, trykk og andre endringer som krever at vi tilpasser oss nye situasjoner. Stress kan være forårsaket av psykiske eller fysiske krav. Konflikt og frustrasjon kan være eksempler på psykologiske behov. Fysiske krav kan omfatte infeksjon, sykdom eller sår. Jeg vil konsentrere meg mest på psykologiske årsaker av stress.

Måten vi reagerer på kravene av stress i våre liv, kalles *tilpasning*. Når vi finner oss foran ekstreme krav eller situasjoner, vi endrer vår atferd. Vi tilpasser oss for å beskytte oss selv (Pettjohn, 1996).

‘*Tilpasning*’ kan være vanskelig å definere fordi begrepet omfatter prosesser som synes å foregå på flere forskjellige nivåer samtidig. Tilpasningsprosesser må observeres over lengre tidsrom. Tid er en viktig faktor for tilpasningsmåtene. For det er gjennom slike prosesser at organismer tilpasser seg omgivelsene så de lettere kan overleve og reproducere seg, noe som igjen avgjør hvilke gener de overfører til fremtidens generasjoner.

Vi vet at tilpasningsprosessene over lengre tid avhenger av organismer evne til å løse problemer som de til stadighet møter. Tilpasning dreier seg derfor også om alt organismen gjør som virker inn på dens overleveringsmuligheter, selv om det ikke måtte ha noen umiddelbar betydning for den naturlige utvelges prosessen. Som mange andre arter, tilpasser mennesker seg ved å lære nye måter å gjøre ting på. Vår evne til å lære raskt og kommunisere læring skyldes for en stor del vår evne til å bruke språk (Bates og Skogseid, 1997).

Språk er symbol for kommunikasjon, og det betyr å dele eller gjøre noe felles, dele tanker, handlinger, følelser, informasjon og opplevelser. Vi er kommuniserende vesen og alt som vi gjør i hverdagen i våre liv er kommunikasjon. Kommunikasjon blir sterkere ved hjelp av språk. Vi forstår verden omkring oss på grunn av språket og det gir mennesket mulighet til forståelse av fortid, nåtid og fremtid (Evenshaug og Hallen, 2005).

Språk gjør handlingene våre mer uavhengige av de konkrete forholdene slik at det blir mulig å finne på ting som ikke byr seg direkte fra situasjonen. Sosiale språket er det viktig for språket, til å kommunisere med, det egosentriske og den indre talen som er grunnlag for tanken (Strandberg, 2007).

3.3.1 Tilpasning til andre grupper

Tilpasning betyr at mennesker blir sosialisert på plass i samfunnet. Tilpasning innebærer å lære seg

de spillereglene som miljøet, omgivelsene, det sosiale systemet benytter, uten å se at spillet kan diskuteres og forandres. Hver samfunn må tilpasse seg andre mennesker som lever i nærheten, og det de foretar seg, like mye som det må tilpasse seg variasjoner i lokale ressurser. De konkurrerer også med hverandre om tilgang til ressurser. En tilpasningssosialisering reduserer mennesket til objekt for det som skjer med dem. En tilpasset person blir på den måten mer et objekt for styring og kontroll enn et selvstendig tenkende og handlende subjekt.

Tilpasning innebærer at en ikke blir oppøvd til å stille kritiske og grunnleggende spørsmål ved sin egen situasjon eller ved de samfunnsmessige rammene en eksisterer innenfor. Den veltilpassede i andre grupper er en pliktoppfyllende person- utfører det han skal, uten å tenke over de sosiale prosessene og maktforholdene han dermed stadfester og opprettholder. Den veltilpassede er positiv, mild og aksepterende. Den veltilpassede aksepterer tingenes tilstand uten å tenke over at det kunne være annerledes (Dalland, 2010).

Det dreier seg også om individets sosial persepsjon, dette dreier seg om ”oppfatning av andre mennesker og sosiale situasjon” (Kaufmann og Kaufmann, 2009. s. 153) og innen for sosialpersepsjon finner vi sosial identitet og personlig identitet. Sosial identitet dreier seg om hvordan individet oppfatter seg selv på bakgrunn hvilken sosial gruppe man tilhører (Kaufmann og Kaufmann, 2009). Personlig identitet handler om hvordan en selv oppfatter seg selv, dette gjør man ved å bekrefte sin identitet ved å henvise til egenskaper og interesser og ved å gjøre det viser man gjerne med en gruppe man føler en spesiell tilhørighet med (Kaufmann og Kaufmann 2009).

Det skjer at grupper som lever i same miljø, lærer å leve fredelig sammen og binde seg til en bestemt tilpasningsstrategi. Mennesker kan bestemme seg for å endre sine strategier og dermed blir fredelig sameksistens omgjort til åpent fiendskap. Derfor tilpasning til andre grupper mennesker er en skiftende, dynamisk prosess på same måte som tilpasning til ulike miljøforhold (Bates og Skogseid, 1997).

Innvandrerbefolkningen er den mest sammensatte gruppen i befolkningen og prosessen med å integreres tar lengre tid for noen grupper enn for andre. Den største gruppen – ungdommene – er i en fase hvor de utvikler seg fysisk, følelsesmessig og seksuelt. De skal bli mindre avhengige av sine omsorgs- personer samtidig som de i Norge trenger mer støtte og veiledning enn de ville ha trengt hjemme. Dette kan være vanskelig for dem, selv om de i utgangspunktet er ressurssterke og selvstendige ungdommer.

En undersøkelse viser at mange enslige mindreårige flyktninger bosatt i Norge har langt flere psykiske plager enn ungdommer med innvandrerbakgrunn som bor med familiene sine. Framtiden kjennes utrygg, selv etter bosetting. Mange er ensomme og mangler trygge relasjoner til voksne.

Flere livsbelastninger fører til større risiko for psykiske plager. Mange studier har dokumentert at unge som har opplevd traumatiske hendelser som krig, drap og vold, hører til en risikogruppe for å utvikle alvorlige helseplager (Shaw, 2003).

Siden flere undersøkelser viser at god foreldrestøtte moderer utviklingen av psykiske vansker etter traumatiske opplevelser (Scheeringa, Wright, Hunt & Zeanah, 2006), kan vi anta at enslige mindreårige som flykter uten en voksenperson, hører til en risikogruppe for utvikling av psykiske lidelser.

En annen undersøkelse konkluderer med at den viktigste ressursen for å over komme og forebygge psykiske plager, er å ha en trygg og stabil tilknytning til ulike sosiale nettverk og få støtte fra familie, venner og andre personer som står en nær (regjeringen.no/ Arbeid med enslige mindreårige).

Stress er en viktig årsak til både psykisk og fysisk sykdom. Men stresset har også viktige psykologiske funksjoner og er ikke nødvendig skadelig, fordi vi blir presterer bedre og mer skjerpet. Dette kalles for positiv stress. Men ofte fører stress til følelsesmessig og fysisk respons på en situasjon som vi ikke føler at vi mestrer. Dette kaller for negativ stress, og denne formen av stress kan gå utover livskvaliteten.

3.3.2 Tilpasningsmåte

Ulike folkegrupper rundt omkring i verden utvikler ulike måter å forholde seg til hverandre på. De mest forskjellige tilpasningsmåtene er utviklet som følge av motsetning mellom minoritetsgrupper og majoritetsbefolkningen. Hver av dem utvikler egne måter for å kommunisere og samhandle med motparten på. Jeg skal avgrense meg til å beskrive de mest vanlige tilpasningsmåtene som minoritetsbefolkningen og majoritetsbefolkningen anvender i forhold til hverandre (Kaya, Høgme og Fauske, 2010).

a) *Integrering*- betegner en situasjon der innvandrerulturen lever videre, samtidig som innvandrerne aksepteres som en integrert del av majoritetskulturen. For å fungere i et nytt samfunn er det viktig å forstå og å lære seg visse ting. For å bli akseptert blant nordmenn må en følge visse rolleforventninger og normer. Norske innvandringspolitikken er bygget på et slike flerkulturelt ideal, der en forutsetter at det er mulig for ulike folkegrupper å leve i harmoni med hverandre, samtidig som de opprettholder sine normative, religiøse og verdimeslige særtrekk.

b) *Inkludering*- inkludering strategi refererer til et mangfold der en sikter mot å opprettholde språklige, etniske, kulturelle og religiøse forskjeller. Flere nordmenn enn tidligere har bakgrunn fra

andre kulturer og andre land. Regjeringen uttrykker derfor ønske om et tolerant og differensiert samfunn, hvor alle har samme plikter, rettigheter og muligheter uavhengig av etniske bakgrunn, religiøs tilhørighet og kjønn (jf. St. Meld. nr. 18 (2007- 2008)). Også minoritetsgrupper ønsker å unngå et samfunn som er totalt dominert av majoritetsbefolkningen.

c) *Marginalisering*- kan føre til svak deltakelse og manglende tilhørighet og innflytelse. Marginalisering kan tolkes som en sosial prosess som gjør innvandrere og flyktninger marginale, utstøter dem økonomisk og sosialt til samfunnets utkant, der de har små muligheter for å delta i samfunnslivet på lik linje med andre.

d) *Assimilering*- innebærer at innvandrer-kulturen etter hvert forsvinner, ved at innvandrene etter hvert gir opp egen kultur og blir deltakere i majoritetskulturen, noe som innebærer at de “blir som oss”. Å assimilere betyr å “bli lik”, hvilket betyr en total oppgivelse av egen kultur. Det betyr at minoritetsgrupper tilpasser seg majoritetsbefolkningen både sosialt, kulturelt og språklige.

e) *Segregering*- går ut på at den dominerende majoritetskulturen holder minoritetene utenfor samfunnsutvikling. Segregering kan være mer “utelukkende” en marginalisering. Det er en kategoriseringsprosess der en skiller mellom *oss* og *de andre*. Denne formen av tilpasning oppfattes som den motsatte bestrebelsen av integrering. Segregering betyr atskillelse og innebærer at innvandrergrupper i hovedsak lever isolert fra resten av befolkningen og innenfor sine egne subkulturer. Slike subkulturer har sin primære og kulturelle forankring i hjemlandet, som de har mye kontakt med. Kontakten kan opprettholdes gjennom hyppige besøk og gjennom import av religiøse ledere (ibid).

Disse begrepene er ikke nye og de vil i hver ny studie og hver ny kontekst knytte seg til ny forhold og kunnskap, og samtidig vil få ny aktualitet. Disse begrepene kan forstås som avgjørende *rammefaktorer* for flyktnings tilpasning til det norske samfunnet.

3.4 Årsaker til stress:

Stress er unngåelig i mest av våre livs erfaringer. Stress er definert på ulike måter. Noen har definert stress som ytre påvirkninger. Andre har definert stress som reaksjonene på disse ytre påvirkningene, mens andre definerer det som samspillet mellom de ytre påvirkningene og reaksjonene våre. De ytre påvirkningene kalles ofte *stressorer* (Espens & Smedslund, 2009). I følge Walter Cannon er disse stressorer ytre hendelser- som enten følelsesmessig truende stimuli eller fysiologiske. Slike stimuli kan enten være skremmende livshendelser, tilstander i omgivelsene eller kroniske tilstander. Mange

av oss har klare negative kilder til stress, men ofte glemmer sine positive ressurser.

Selye (1976) oppdaget og dokumentert at *stress* er forskjellig fra andre fysiske reaksjoner og at *stress* er stressende om man får god eller dårlige nyheter, om impulsen er positiv eller negativ. Han kalte negativ *stress* *distress* og positiv *stress* *eustress*. *Distress* er definert som ubehagelig stress og eksempel kan være, angst og frykt. Vi opplever *distress* når vi mister en pårørende, når man ikke utfører godt en eksamen eller når man lider av en alvorlig sykdom. Trussel eller negativt stress, opplever vi når våre anstrengelser og belastninger overstiger en viss terskel og fører til svekket mestringsevne.

Et eksempel på *eustress* er lykkelig ekteskap, å få en god karakter på skolen eller oppnå suksess etc. Selye (1980) hevder at stress er svært viktig i våre liv, mens *eustress*, spesielt er nødvendig for å motivere oss til å gjøre en intensiv liv. Opplevelsen av mulighet er en positiv form for stress som kan skjerpe oppmerksomhet, motivasjon og ytelse. Stress bygger seg opp over tid, i ulike arenaer og på ulike situasjoner. Mennesker vil søke å unngå, tilpasse seg eller dra fordel av stress.

Selye i Monat og Lasarus (1991) skiller mellom stress som individuell indre tilstand og stressorer, so er de utløsende kildene til stress. Selye definerer stress som en *ikke-spesifikk reaksjon på enhver belastning, positiv som negativ* (glede som sorg). Selye hevder at stress utvikler seg som en prosess gjennom tre faser:

1. *Alarmtilstanden*- utløses av fysiske og psykiske inntrykk og kroppen mobiliserer sitt forsvar. Alarmtilstanden er det samme som kjemp eller flykt- responsen (fight or flight). De fysiologiske reaksjonene på alarmstadiet frigjør energi til å ta seg av trusselen, og motstanden begynner.
2. *Motstandsfasen*- dersom stressorene vedvarer tilpasses man stressituasjonen og symptomene forsvinner. Stresstilstanden kan vises gjennom hodepine, mage- og muskel- plager. For å overleve, vi finner en balanse eller likevekt som tillater oss å fungere dag etter dag under press. Bølge av *alarmtilstanden* dempes, men våre motorer er stadig på tomgang i en evigvarende lavt nivå *fight or flight*.
3. *Utmattelsesfasen*- Dette fasen oppstår etter en lang motstandsfase. Kroppens energireserver er fullstendig uttømt, og nedbrytning finner sted. Individets fysiske eller psykiske forsvar bryter sammen.

Studier har vist at en stor endring i livet, enten positiv eller negativ, kan skade en persons helse (Pettijohn, 1996).

3.4.1 Vital endringer og daglige bekymringer:

Daglige rutiner påfører oss mer stress. Men også vi opplever stress når store endringer i vår liv skjer. En rekke forskere har rapportert at negative endringer som så mer sannsynlig å bli forbundet med stress og sykdom enn positive endringer avgjørende. Det er ikke funnet ut kjent nøyaktig link til forståelse av vitale endringer og stressmengde. Richard Lazarus (1985) hevder at de daglige bekymringer og hendelser, fører til mer stress enn store hendelser i vår liv. Lazarus hevder at den effekten stress har på en person, baseres med på personens følelse av sårbarhet, trussel og mulighet for å mestre situasjonen enn på den stressfylte hendelsen i seg selv.

Lazarus (1981) definerer de hverdagslige bekymringer som irritasjon eller frustrasjon på grunn av rutinemessig karakter, knyttet til tidspress, økonomiske problemer, problemer med kommunikasjon og beslutningstaking. Ifølge Lazarus, store forandringer i livet er ikke en direkte årsak av stress. Store forandringer opprette små irritasjon som bidrar til det generelle nivået av stress. Lazarus innså at folk opplever gleden av dagliglivet assosiert med å samarbeide med andre, å ha nok penger for å gjøre noe som man liker, lytte til musikk og elske. Noen studier tyder på at disse daglige glede kan være i stand til å oppveie noen av de stressfaktorer (Lazarus 1981 i Pettijohn, 1996).

Her vil jeg ta de viktigste årsakene til stress i vårt daglige liv. Å oppleve stress kan være en svært belastende fysisk eller psykisk tilstand. Vi reagerer forskjellig på stressfaktorer og hva som fører til stress varierer fra person til person. Historisk sett har stress vært forbundet med den daglige kampen for å overleve. Man måtte stadig finne mat, sikkerhet og husly. Det er ikke slik i vår del av verden i dag, men vi bør huske på at store deler av verdens befolkning lever med slike utfordringer hver eneste dag.

Vi reagerer forskjellig overfor potensielt stressende situasjoner. For eksempler: Det å holde en foredrag på skolen er det ingen sak, mens for andre kan det føre til en stressreaksjon som kan vare lenge.

Vi kan skille mellom indre årsaker og ytre årsaker til stress. Indre årsaker kan være dårlige selvbilde, manglende evne til å akseptere motgang. Det viser seg at personer som er selvtrygg og som har et godt selvbilde takler stressfaktorer bedre enn mennesker som mangler trygghet og en slik generell ro. Ytre årsaker kan være store forandringer i livet, som samlivsbrudd, økonomiske problemer, vanskelige familieforhold, dødsfall blant venner eller familie.

Vi blir vanligvis oppmerksomme på stressorer når vi føler: *press, konflikt eller frustrasjon*.

Press oppstår når vi forsøker å oppfylle de psykologiske og sosiale behov som vi satt oss selv eller

andre. Store krav som vi utøver vår egen skyld kan føre til stress. Press er det man føler når man må oppføre seg i henhold til krav som pålegges av personer eller situasjoner. Det kan være endringer i livssituasjon, f.eks. regler du må forholde deg til på arbeidsplassen eller skilsmisse. For eksempel kan man bli satt til å jobbe sammen med noen man ikke trives med. Vi kan føle oss mer press fordi vi ikke har nok tid til å komme i mål, eller fordi det skal ta mer enn faktisk en er i stand til å gjøre.

Indre press er nødvendig for å forbedre oss. Uten *indre press*, vi ikke vil bli motivert for å bli bedre mennesker og for å prøve hardere til å komme i mål. Likevel, når vi prøver hardt fører til ekstreme press, opplever vi en skadelig stress. *Ytre press* forårsaket av krav som andre mennesker utøver om oss. Ytre press hjelper oss til å tilpasse i det sosiale miljøet. Men når andre utøver mer krav til oss, eller dersom disse kravene er vanskelige, så vi opplever stress (ibid).

Konflikt. Konflikt oppstår når vi har to motiver, ønsker eller mål som er mer eller mindre uforenlige. En konflikt oppstår når vi har to ønsker, motiver eller mål som er mer eller mindre uforenlige – for eksempel når et sterkt ønske om å ta en ny jobb opptrer samtidig med at du har det trygt i den jobben man allerede har.

Frustrasjon oppstår når man er på vei mot et mål, men av forskjellige årsaker blir blokkert eller hindret. Det kan være i en situasjon der du selv har klare oppfatninger om hvordan et resultat skal oppnås, mens andre har forskjellige syn på hvordan dette skal skje (Espens og Smedslund, 2009).

3.4.2 Sosial støtte motvirker stress og reaksjonsmåter av stress:

Trykklette mennesker med sosial støtte ville være i bedre form enn trykklette mennesker uten sosial støtte. Og understreket mennesker med sosial støtte ville være i bedre form enn stressede mennesker uten sosial støtte. Forskningsområde viser at bedre helse er forbundet med sosial støtte. Sosial støtte er sett på som en faktor som amelioreres effektene av stress, selv om det ikke har noen effekt når stress er ikke til stede. Sosial støtte, er det vanskelig å avgjøre om sosial støtte bør måles objektivt eller subjektivt.

Hvis målt objektivt, ville det bli vurdert ved å telle antall støtte grupper, som grupper av mennesker, ektefeller, barn og lignende. Hvis målt subjektivt, bør sosial støtte bli sett på som en opplevd variabel, uavhengig av hvor mange grupper, familiemedlemmer eller venner en person har. Den persepsjon støtte når det trengs regnes som viktig faktor.

Det skilles mellom ulike typer støtte. En kan støttes *følelsesmessig*- gjennom å vise omsorg,

interesse og oppmerksomhet; gjennom å gi hjelp til systematisering av problemer og en kan gi *praktisk støtte*- i hverdagen og i krisesituasjoner i form av tid, råd, penger og hjelp. Sosial støtte er viktig i hverdagens normale sosiale liv, men er særlig tydelig under høyt stressnivå og i krisesituasjoner. Sosial støtte kan motvirke effekten av psykososial stress (Monat & Lazarus, 1991).

Fysiologiske reaksjonene på stress er under stadig utforskning og kompliserte, for eksempel *fight or flight* mekanismer beskrevet av Seyle (1976). Psykologiske reaksjoner har både en kognitiv side og en emosjonell side. Kognitive side under stress vil være svekket hukommelseskapasitet, svekket oppmerksomhetsspennvidde og konsentrasjonsvansker. Emosjonelt side vil en først tenke på angst, irritabilitet og misnøye. Atferdsmessige reaksjoner viser seg gjerne gjennom at medarbeidere yter mindre, gjør flere feilhandlinger, trekker seg unna folk etc. Man kan miste fleksibiliteten i tankegangen og kan skje at man opplever fort kaos og i beslutningssituasjoner kan bli en gjerne usystematisk.

3.5 Mestringsstrategier

Hva er stress problemer, og hvem er mennesker som trolig vil bli påvirket av dem? Dessverre er det ingen presis definisjon av begrepet stress eller følgelig til stress problemer (Monat & Lazarus, 1991). Mestring (coping) består av handlingsorienterte eller/og intrapsykiske forsøk på å klare en situasjon. Dette betyr at personen håndterer indre krav, ytre miljøpåkjenninger eller konflikter som setter personen på en prøve som overskrider ens vanlige tilpasningsressurser. Mennesker finner gjennom stresset engasjement for problemløsning og vi utvikler vår evne til problemkonfrontasjoner. Mestring kan ses som en fase der individet analyserer og evaluerer for så å beslutte noe om hvordan kan skal beskytte seg selv mot uønskede virkninger av stress. Samtidig prøver individet å utnytte de positive mulighetene i stressprosessen, men langvarig og belastende stress er ikke noe en bør avfinne seg med. Mestring handler om en persons evne til å håndtere situasjoner, livshendelser som overstiger det som kan klares på ren rutine (ibid).

Begrepet *mestring* er hentet fra stressforskning og er oversatt fra det engelske ordet *coping* til *...menneskers evne til å forholde seg til de utfordringer og påkjenninger en møter i livet* (Grue, 2001:149).

I følge Grue (2001) er mestring delt i tre kategorier:

- *Praktisk mestring*: hvordan man strukturerer og organiserer dagen når den er mer krevende på grunn av sykdom enn det den ellers ville vært. Det kommer oftest i forgrunnen, når en snakker

med pårørende om deres situasjon, hvordan de må slite for å få hjelp, sikre avlastning for sin egen del osv.

- *Sosial mestring*: hvordan man `presenterer avviket` i det sosiale landskapet. Der et sentralt tema, opplevelse av stigmatiserende praksis, ensomhet både for den syke og egen del og isolasjon og opplevd tildeling av skyld fra både formelt og uformelt nettverk.
- *Psykologisk mestring*: hvordan man forholder seg til eventuelle skyld, til den sorg og skam som problemet vekker i en selv og den syke.

Mestringsteori dreier seg om hvilke forhold som utformer mestring i ulike situasjoner. Richard Lazarus` (1922-2002) teorier for mestring er mest utbredt og anerkjent. Lazarus skiller mellom en persons vurdering av hendelsen eller situasjon og hvilke tiltak han foretar seg i neste omgang. Tiltaket kan være atferdsmessige eller intrapsykiske. I følge Lazarus vil den primære vurderingen dreie seg om vurderinger av typen: `er hendelsen eller situasjonen er farlig for meg`, `innebærer hendelsen et tap for meg` eller `kan hendelsen være utfordrende`. Den sekundære vurderingen vil dreie seg om hva selv personen kan gjøre i forhold til egne ressurser. Mestring kan sees som en pågående interaksjonsprosess mellom individ og miljø. Den enkeltes vurdering av belastningens betydning, mestring av livsutfordringer generelt og støtte for å mestre belastningen, er en stor betydning i Lazarus teori (Sprukland og Gjørum, 2003).

Man mestrer ulike situasjoner gjennom ulike mestringsstrategier. Gjennom handling forsøker man å endre situasjonen, og gjennom tilpasning velger man å godta hendelsen og situasjonen og heller endre på noe ved seg selv. Våre mestringsstrategier varierer og der er kontekstavhengige og tilpasses omgivelsene og de konkrete situasjonene vi forholde oss til. Tilpasning kan være det som skaper størst grad av opplevelse og mening av sammenheng for noen. Den sosiale mestringen kan være et sentralt tema, opplevd tildeling av skyld fra både formelt og uformelt nettverk, isolasjon og ensomhet for egen del.

Aron Antonovsky (2000) er sentral innenfor mestringsforskningen. Gjennom sine arbeid viser han til at helse og sykdom ikke er å anse som dikotomier, men som et kontinuum. Han anser sykdom og kriser som en del av livets utfordringer, noe alle møter. Antonovsky var opptatt av å studere hvordan den mestrende voksne som hadde vært utsatt for store belastninger, klarte å håndtere disse og leve et meningsfullt liv. Gjennom sin forskning kom han fram til at det avgjørende for å mestre en vanskelig livssituasjon var vedkommende SOC, Sense of Coherence, dvs. følelse av sammenheng i livet. Antonovsky viser at det viktigste for å oppnå en slik følelse av sammenheng er at livets utfordringer oppleves som forståelige, håndterbare og at det gir mening i å prøve å løse dem. Det er et menneskelig anliggende å lete etter meningen med livet. Dette blir særlig viktig når livet butter

imot, når livssituasjonen blir vanskelig og de sentrale eksistensielle spørsmålene oftere stilles. Antonovsky mener at den enkeltes SOC er et relativt stabilt personlighetstrekk (Raina mfl. 2005).

Av mestringsstrategier skiller Lazarus mellom emosjonelt fokuserte mekanismer, og problemfokuserte mekanismer. De emosjonelle fokuserte mestringsmekanismer har til hensikt å dempe ubehag og noe eksempler er å la være å snakke om problemer, å vike unna, eller å drikke alkohol for å redusere ubehaget. De problemløsningsmekanismer har til hensikt å løse problemer og noe eksempler er å prøve å endre situasjonen ved å snakke med personer for å finne alternative løsninger (Pettijohn, 1996).

Det er viktig å lære seg å mestre stress. I dag vet vi at å mestre stress på en riktig måte, gir større mulighet for å holde seg friske, fordi de ikke får samme negative belastning på immunapparatet som de som takler stress på en dårlig måte. Økt mestring kan gi mindre stress og individet ha større mestringsevne og blir mindre sårbar, hvis det finnes flere ressurser.

4.0 Datainnsamling av empiri:

4.1 Presentasjon av intervju guide

Intervjuet har fem prosjektdeltakere. Alle de som deltatt på dette prosjektet ble gitt fiktive navn. De ble kalt: Said, Sanna, Rabe, Atif, Jebril.

Intervjuer er en god metode for datainnsamling i kvalitative undersøkelser (Punch, 2004). Gjennom intervjuer kan forskeren få kunnskap om personlige oppfatninger, meninger, definisjoner og fortolkninger av virkeligheten. Intervju er valgt som datainnsamlingsmetode for denne masteroppgaven da jeg mener at denne metoden gir meg den informasjonen jeg trenger gjennom samtaler med personer som kan dele kunnskapen sin, meninger og praktiske erfaringer.

Jeg laget en intervjuguide med ulike tema jeg ønsket å få vite mer om og jeg tenkte at de skulle svare bare på de spørsmålene som det ble stilt. Jeg tenkte det kunne vært vanskelig å få dem til å fortelle, spesielt med språkvanskeligheter.

Jeg har valgt halvstrukturerte intervjuet som metoden for datainnsamling i denne masteroppgaven. Et halvstrukturert intervju har forberedte spørsmål som utgangspunkt for intervjuet, men tillater variasjon i rekkefølge, temaer, spørsmål og konstruktive avsporinger.

Grunnen til at jeg valgte halvstrukturert intervju er at dette intervjuet gir mulighet til å komme med oppklarings- og oppfølgingsspørsmål, og til å diskutere og oppdage uventede temaer som har relevans med problemstillingen (Johannessen, Kristoffersen og Tufte, 2004).

Jeg hadde forberedte en del spørsmål og jeg kom med noe andre spørsmål under intervjuet, spørsmål som dukket opp underveis. Jeg var åpen for forandringer, i spørsmålsform og rekkefølge slik at jeg kunne følge opp historiene deres og svarene jeg fikk.

4.2 Kategorisering av svarene

Kategorisering av svarene betyr at man beskriver her ikke bestemte personer, men kategorier. I oppgaven min har jeg delt opp datainformasjonene som jeg samlet av de fem prosjektdeltakerne og har prøvd å knytte begreper inn til kategoriene. Koding henviser her til kategorisering av data.

Av alle data har jeg prøvd å identifisere de avsnitt som var mest relevante for oppgaven min og har

reflektert over dataenes meningsinnhold. Jeg har organisert materialet i kategorier, slik at jeg kan foreta sammenlikninger.

Spørsmålene som ble spurt under intervjuet utgjør kategoriene mine og jeg har sammenliknet de ulike svarene av intervju personene for å få et bedre bilde om svarene er likt eller ulikt, og hvorfor. Målet mitt var å utvikle kategorier som gir en beskrivelse av de opplevelser og handlinger som enslige mindreårige opplever.

Spørsmål til Intervjupersonen:

1) Bakgrunnsinformasjon

- a. Navn
- b. Alder
- c. Kjønn
- d. Hjemland
- e. Oppholdstid i Norge

2) På Asylmottaket

Beskriv en vanlig dag på mottaket: Hva gjør du? Hvorfor kom du i et fremmed land? Går du på skolen? Hvem er vennene dine? Hvilke aktiviteter delta du? Føler du deg trygg?

Hvordan føles det å være så lang hjemmefra? Tenker du mye på familien din i ditt hjemland? Hva savner du mest? Føler du deg ensom? Hvor ofte snakker du med dem? Føler du at Norge kan bli ditt nye hjem? Føler du at de ansatte bryr seg om deg?

Hva gjør deg glad her på huset? Hva gjør deg glad i Norge? Føler du at norske barn på skolen eller ut i samfunnet aksepterer deg? Utveksler dere gjensidig hjelp med hverandre? Føler du deg inkludert?

Kan du fortelle meg om en situasjon som gjorde deg glad her på mottaket? Hvem delte du gleden med? Var de ansatte glad på dine vegner?

Kan du fortelle meg om en situasjon som gjorde deg trist her på mottaket? Hva var årsaken? Kontaktet du noen andre etter hendelsen? Hvem? Var de åpne til å hjelpe deg og til å løse situasjonen? Følte du deg respektert og hørt fra de andre?

Kan du fortelle meg om ventetiden til du fikk bosetting? Hvor lenge måtte du vente? Hva gjorde du i mellom tiden? Hvem støttet deg? Fikk du ulike tilbudt fra mottaket? Var de tilbudene gode nok og passelige? Hva burde gjort annerledes?

Hva gjør du for å oppleve din situasjon mest mulig positive? Hvordan ser du på framtiden, på den nærmeste og lengre fram? Ser du optimist eller pessimist på framtiden? Hvordan tror du kan mestre/ takle eller for noe positivt utadventt situasjon du har nå?

Hva mener du å ha ansvar for og kontroll over situasjonen din nå? I hvilken grad tror du at du selv kan påvirke din situasjon og eventuelt bidra til det du ønsker?

I hvilken grad opplever du at positive eller negative hendelser skjules deg selv eller andre? Synes du at din situasjon virker forståelig og meningsfull med tanke på at den skal føre noe bedre?

Hva kan du konkret bidra med selv? Noe/ Litt/ Ingenting

Føler du at andre har delvis kontroll av livet ditt? Har du noen andre som forbilde for deg selv?

Ut i fra de spørsmålene som ble stilt under intervjuet, det kom opp tre forskjellige kategorier: stressmestring, tilpasning i det norske samfunnet og kulturelt stress. Disse blir brukt i drøfting av dette prosjektet.

Mening med intervjuet det var å komme fremm med stemmen til de enslige mindreårige og å tolke

det som ble sakt og måten det ble sakt. Gjennom de spørsmålene jeg prøvde å innhente åpne beskrivelse og ulike sider ved enslige mindreårige livsverden.

4.3 Transkripsjon av intervjuer

Transkribering betyr klargjøring av intervjumaterialet for analyse, noe som vanligvis medfører transkribering fra muntlig tale til skriftlig form. Intervju samtalene blir strukturert slik at de er bedre egnet for analyse (Kvale og Brinkmann, 2009).

Ved å lytte til båndet, ble tatt med samtidig mange emosjonelle aspekter, for eksempel: «bekymring», «trøtthet», «lengsel», «ensomhet» osv. Dette gjør at transkripsjonens intersubjektive reliabilitet kan utvikle seg til å bli et forskningsprosjekt i seg selv (idib).

Transkripsjoner av Said opplevelse:

-vennene mine er de som bor på mottaket#
- jeg har kommet til Norge for 2 år siden/ jeg ventet nesten 4 måneder#### jeg var veldig nervøs og redd/ veldig redd/og jeg gikk på skolen i denne perioden(...)/jeg får støtte av venner/ vi gjør aktiviteter sammen med andre på huset(..)
- jeg er ikke glad og ikke trist heller/ ingen ting føler jeg/jeg alltid lurer hvordan familien i hjemlandet har det (...)
- jeg blir så irritert når de andre forteller meg hva jeg bør gjøre/alltid blander de seg/ eller ikke gjøre
- det var advokaten som støttet meg#veldig mye#og#de som jobber her på mottakssentret/de visser omsorg/veldig mye omsorg/
- jeg vil tilpasse meg i kulturen/det er ikke lett det(...)/jeg vet ikke hva skal skje med meg####
- jeg skal lære språket/jeg tenker positivt/jeg kan kan ####bidra kanskje noe/ingen har kontroll av livet mitt

Transkripsjoner av Sanna opplevelse:

- jeg kom til Norge på grunn at vi hadde vanskelig situasjon (...)/jeg føler meg alene#/men men jeg er glad at jeg bor her/alle respekterer hverandre(...)
- ...Norge kan bli mitt nye hjemland (smiler)
- jeg vil ha mer norske venner/ja ja vil ha mer (...)/dømmer de meg fordi jeg kommer fra et

muslimsk land####/jeg håper de forstå meg

- ...siden det har blitt så vanskelig med asylpolitikk/ #jeg vet ikke om de skal ta mitt situasjon som et stort problem####/jeg har funnet mine venner/ja ja/
- jeg tenker på framtiden####jeg er positiv#jeg vil ta utdanning# (...)/men men det er skummelt å tenke på framtiden
- jeg har ganske bra kontroll#men har de de stressende (...)/hm mmm kan bidra med selv ganske mye/hmm må ikke gjøre noe kriminelle#hmm må respektere loven

Transkripsjoner av Rabe opplevelse:

- ...jeg går på skolen/jeg er lykkelig for å være her (...)
- de norske på skolen aksepterer meg (...) jeg blir invitert av norske familie i juleferien
- jeg skal hoppe av glede hvis jeg får vite nå at jeg har lov å bli her alltid/ jeg har ganske mål/jeg vil studere (...)
- ...men jeg må bare vente#### jeg har ikke noe stor glede/
- ...det går ikke ann å være negativt
- jeg kan bidra litt#

Transkripsjoner av Atif opplevelse:

- jeg følte meg ganske nær mor####jeg føler meg ensom/broren min ringer meg (...)
- på vei til Norge jeg mistet alt####jeg jeg er veldig veldig glad at jeg kom/ jeg føler trygg
- ...kommer aldri til å føle at Norge er mitt nye hjemland (...)jeg er glad i Norge
- jeg har vanskeligheter med å finne meg norske kamerater/#jeg har ikke norske venner/## språket språket betyr mye
- jeg vil få bedre liv (...)/
- ...føler som vi er isolert/ingen norsk kultur rundt mottakets(...)
- det er meg selv som bestemmer om jeg vil gjøre noe eller ikke/jeg vet selv hva jeg vil

Transkripsjoner av Jebril opplevelse:

- ...jeg vil ikke gå på skolen####jeg har ikke motivasjon til å leve/jeg sover ikke
- jeg har fått oppholdstillatelse til jeg blir 18/dette gjør meg trist/ hva skal skje med meg (...)
- ...nære venner på mottaket/ansatte på mottaket bryr seg veldig/vet ikke om UDI bryr seg (...)
- ..hvorfor må jeg være redd####hvorfor må jeg stresse om de norske aksepterer meg/hvorfor

lærer jeg norsk språk

- ...det er ikke sikkerhet der/jeg føler trygg her i Norge/
- jeg opplever ikke noe glede/jeg er i venting/jeg tenker 1000ting
- jeg har mistet kontrollen/vennene mine fikk avslag

5.0 Drøfting

Jeg har valgt å analysere materialet og å presentere intervjudataene i form av grundige sammendrag hvor hovedpunkter til intervjuobjektet blir beskrevet. Jeg presenterer intervjuenes innhold og jeg prøver å komme fram med stemmen til informantene, så bruker jeg intervjuinnholdet i drøftingsdelen. Jeg anser intervjumaterialet mitt som et godt grunnlag for drøfting og refleksjon i forhold til problemstillingen og den faglige teorien.

5.1 Stressmestring

Jeg har stilt spørsmålet: `Hvilke mestringsstrategier bruker enslige mindreårige asylsøkere for å tilpasse seg den norske kulturen? Dette har jeg valgt å dele inn i flere deler, for å belyse spørsmålet fra flere sider. I dette kapittelet vil jeg skrive om hvilke mestringsstrategier bruker ungdommer for å tilpasse seg samfunnet og kulturen. Mestring kan brukes for å betegne individets håndtering av utfordringene ved den spesifikke livssituasjonen sin (som relasjoner til andre, skole, belastninger i familie, traumatiske opplevelser, nærmiljø osv.). Jeg velger å dele kapittelet inn i fire underkapitler, som kalles: "Hverdagens normale sosial liv", "Men jeg må bare vente", "Tilrettelegge flyktninger opphold i Norge" og "Å forstå og å bli forstått". Med denne innledning ønsker jeg å få belyst ulike sider av hvordan enslige mindreårige mestrer hverdagen, stress, og hva de gjør for å slippe å tenke på vanskelige tanker. Mestring gir assosiasjoner til noe som personen gjør, og som personen dermed kanskje også kan lære.

5.1.1 "Hverdagens normale sosial liv"

I de fleste intervjuene forklarte ungdommene at støtten i mottaket hjelper de å få en følelse av å bli godtatt og forstått. Opplevelse av et tillitsfullt og nært forhold med en stabil og aksepterende person har i seg selv bidratt til å skape håp og forventning om at noe kan bli bedre i fremtiden.

Rabe fremhever:

"Jeg er glad for å gå på skolen, jeg tenker å ta en bra utdanning. Jeg er glad at jeg har venner i Norge og de gjør meg glad. Jeg føler meg ganske trygg her. Jeg føler at de norske på skolen aksepterer meg og jeg føler meg inkludert. Jeg får noe støtte av de norske familiene. Hvis det er noe aktiviteter på skolen så kjører de meg fram og tilbake. Jeg blir invitert hos noen av dem i juleferien og påskeferien. Jeg skulle ønske meg jeg hadde en slik familie. Hvor lenge de er rundt meg, så er det nok. Jeg trenger ikke mer hjelp enn det".

Som er beskrevet i sitatet kan «aktivitetsrettede mestring» være en strategi som går på å gjøre noe med situasjonen for å gjenopprette glede, tilhørighet, trygghet, inkludering og balanse i systemet. Tilrettelegging av livet for flyktningbarn og ungdom handler om å skape trygghet, å styrke mestring og skape mening. Tilhørighet handler om familie, venner og nettverk. Det å ha minst en fortrolig person å forholde seg til er en viktig ressurs. Det handler om å sikre barnet og ungdommen en god emosjonell oppvekst med positive forventninger til seg selv og andre. Enslige mindreårige er sårbar gruppe, og det viktige for denne gruppa som kommer til Norge uten omsorgspersoner er derfor å tilrettelegge for at de skal få en tilknytningsperson – familiegruppe, og gjennom disse tilhørighets følelse. Dette hjelper at enslige mindreårige får en god tilpasning og oppfølging, samtidig som det kan bidra til å styrke følelsen av tilhørighet som styrker den enkeltes trygghet. Kun på denne måten kan man forvente et langsiktig positivt resultat og tilpasningen. Deltakelse i den daglige «gjøre og laten» vil kunne utgjøre en viktig del av ungdommens fundamentale forståelse for samfunnsnormer og den generelle kulturelle forståelse.

Her kan uttrykket Sence of Coherence, som Antanovsky beskriver, komme fram. Det er naturlig og menneskelig å lette etter meningen med livet. Og dette kom tydelig fram av dialogen med informanten. Informanten prøvde å oppnå den følelsen av sammenheng i livet og prøvde å oppleve hverdagen som forståelige, mestrende og håndterbare. Informanten prøvde å fine meningen i livet sitt og har tro på at man kan ta kontroll med livet sitt. Dette er en viktig mestringsressurs.

Atif sier:

«Vi gjør aktiviteter sammen med andre på huset. På fredagen så spiser vi mat alle sammen og andre dager har vi felles kos. Vi ser på Tv. Resten av dagen hadde vi forskjellige aktiviteter, som vi spilte fotball. I den tiden hadde jeg mange venner rundt meg, men de har flyttet. Jeg trivdes mye i den perioden. Men egentlig det burde gjøres mye mer, fordi Norge er et rikt land. Det er ikke nok med 1 time svømming i 1 uka. Det skulle vært fint om vi fikk tilbudt for svømming for mer enn 1 time i uka. Vi har ikke pc. Det finnes bare to PCer til 20-25 personer».

Det fremkommer tydelig fra samtaler med enslige mindreårige, at deltakelse på aktiviteter i regi av andre enn skole og institusjon og etter skoletid, som frivillig idrett og lag aktiviteter oppleves som en viktig del av nettverksbyggingen og bidrar til å skape følelse av sosial aksept og trygghet. Dette er en arena hvor de unge kan treffe likesinnede ungdommer, dele positive opplevelser og føle seg som en del av noe større, hverdagens samhold.

Av litteraturen kan vi lese at: «Mennesker er sosiale vesener. Vi er avhengige av hverandre, både for

å fungere som individer og som medlemmer av grupper og samfunn. Felleskap og tilhørighet er sentrale sosiale behov som i vesentlig grad er styrende for preferanser og adferd.» (Schieffloe, 2003).

Fra teori kapitlet fremheves det at sosial støtte anses å være viktig i hverdagens normale liv, og særlig tydelig i situasjoner under høyt stressnivå og i krisesituasjoner. Stressmestring deles ifølge Grue (2001) opp i tre kategorier, praktisk mestring, sosial mestring og psykologisk mestring.

Den positive opplevelsen ungdommen får ved å delta i lek og aktiviteter med andre unge, som eksempelet som omhandler fotball, kan omsettes i hovedsak til sosial mestring. Gjennom å skape bånd og vennskap ved å være en del av en større sosial felleskap får disse ungdommene viktig erfaring om de positive opplevelsene man får av å være del av en sosial felleskap.

De samme situasjonene griper inn i den praktiske mestringen hvor man får ta del i og høste erfaringer av de positive effektene av å delta i strukturerte og organiserte aktiviteter i den daglige sosiale kontakten. Dette kan være en viktig del av integrasjonsprosessen.

5.1.1.1 Aktiviteter på et mottak i praksis

I magasinet utgitt av integrering og mangfolds direktorat *Barna Først* foretok de et intervju med tre 17 år gamle enslige mindreårige asylsøkere som hadde fått innvilget opphold, men ventet på bosetting i en kommune. Ungdommene forteller at dagene på mottak er preget av kjedsomhet som fører til at dagene blir lange med lite aktivitet altså at tiden på mottaket kan være pasifiserende (imdi.no/ barna først). Ungdommene sier at de prøver å fylle dagen med aktiviteter slik at livskvaliteten deres blir bedre. To av ungdommene fyller dagene ved å trene hjemme og svømmer 1 gang i uken. Mens noen av ungdommene sitter ofte med datamaskinen. Videre skrives det at hverdagsrutiner til barna under 15 år som bor på omsorgssentret i Skiptvedt, er det mye fokus på struktur. Barna får husregler og individuelle ukeplaner som de følger.

Ukeplanene inneholder illustrasjoner som forteller barna hva som skal gjøres videre, dette frembringer forventninger hos barna som skal følges opp både av barna og profesjonsutøveren. Barna går på skolen hver dag og deretter har de rutiner, som innebærer at de spiser middag når de kommer hjem for så å, gjør lekser og deretter tar del i ulike fritidsaktiviteter. Mottaket har husmøter hver 14. dag der det er tolk til stede slik at barna kan fortelle det de har behov for.

Rabe beskriver:

«Vi får forskjellige tilbudte som å begynne på trening, svømming. Vi går på tur, på kongeparken. Jeg synes at de tilbudene var greit nok, men ganske litte. Jeg vil at vi skal ha mer aktivitet og en bedre plass å bo i. Det er så trangt og liten her».

Struktur kan være en positiv faktor for enslige mindreårige, struktur kan bidra til at barna og ungdommene får hjelp til å planlegge deres fremtid, dette kan være viktig for enslige mindreårige asylsøkere siden de ikke har foreldre, får de muligheten til at en betydningsfull voksen hjelper dem til å utvikle seg. Slik at barna og ungdommen kan være rustet til livet som venter dem etter mottaket.

Struktur kan være viktig for enslige mindreårige fordi denne gruppen barn og ungdom har gått gjennom en flukt som har vært uforutsigbar, der de ikke har hatt struktur i livet men, på bakgrunn av flukten kan de ha følt at det viktigste var å komme frem til vertslandet med livet i behold. Dermed kan struktur være svært viktig for enslige mindreårige asylsøkere fordi denne gruppen barn og ungdom kan trenge struktur i hverdagen deres som et middel for kunne sosialisere seg i samfunnet samt skape trygghet og forutsigbarhet. I midlertidig kan struktur motvirke sin hensikt, struktur kan bidra til at barna og ungdommen blir mindre selvstendig siden deres liv blir planlagt. Dette kan føre til at enslige mindreårige kan bli avhengig av at andre planlegger hva som vil skje videre i livene deres.

Det kan bli vanskelig å bli selvstendig når barna og ungdommen forlater mottaket eller omsorgsboligen siden de skal begynne være på egenhånd. Når det som har blitt planlagt ikke oppfylles kan det medføre at barna og ungdommene mister motivasjonen til å gjennomføre ulike aktiviteter som kan være viktig i sosialiseringprosessen. Gulbrandsen(2006) hevder at strukturdeterminisme dreier seg om

”De bildene vi lager oss av omverdenen og oss selv, er bestemt av vår egen struktur. Et system er informasjonsmessig lukket, noe som innebærer at vi ikke kan ta imot noe fra omgivelsene som ikke passer med systemets struktur” (Gulbrandsen, 2006 s. 308).

Hvis man ser på den strukturelle metoden ut ifra enslige mindreåriges perspektiv, kan struktur formen i mottaket eller omsorgsboligen danne ett bilde av omverden. Og når barna og ungdommene forlater mottaket eller omsorgsboligen kan det medføre at det bilde av omverden ikke stemmer overens med deres oppfattelse. Slik jeg forstår det kan det bidra til at sosialiseringen kan bli vanskelig siden det kan være vanskelig ta imot noe fra omgivelsen slik Gulbrandsen(2006) hevder. Dette kan hindre sosialiseringen fordi det kan være vanskelig å samhandle med andre individer siden de kan ha ulike system strukturer.

5.1.2 "Men jeg må bare vente"

Årsakene til hvorfor ungdommene som ble intervjuet har reist ut i verden på egen hånd var en kombinasjon av ytre faktorer (konflikter i familien, krig, fattigdom) og ønsket som de hadde for et bedre liv i et land hvor man kan snakke høyt om rettighetene sine og sosial mobilitet.

Forventningen om å kunne ta utdanning var en sterk motivasjon bak enslige mindreårige som ble intervjuet i dette prosjektet. Ut i fra hva ungdommene selv fortalte, de reiste ut med et mål å ta utdanning og å kunne tjene penger. De ville være selvstendige, men etter de reiste ut av sin opprinnelsesland innså at det er vanskeligere å oppnå mål I Norge enn det de trodde. Nå er mange fortvilte over å være redd.

Å mestre skolegang er den enkeltfaktoren som har størst betydning for at en lykkes i voksenlivet. Du har muligheter hvis du lukkes på skolen, og hvis du ikke lykkes er mulighetene færre. Litteraturen sier at en god del enslige mindreårige fullfører ikke videregående skole. Det viser forskning som gjennomføres ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Det er ikke sikkert hva dette skylden, men skolene og kommunene må være bevisste på at det trengs mye mer enn motivasjon og ambisjon for å mestre skolegangen. Enslige mindreårige må både få tett oppfølging og hjelp til å mestre det sosiale på skolen (regjeringen.no/ nye innbyggere- nye ressurser).

Jebril fremhever:

"Jeg har fått oppholdstillatelse til jeg blir 18 år gammel. Dette gjør meg ganske trist. Jeg vil ikke gå på skolen, jeg har ikke motivasjon til å leve, jeg gruer meg på dagen og jeg har problemer med å sove og tenker jeg for gamle dager. Jeg tenker at de skal sende meg tilbake til hjemlandet og det vil jeg ikke. Jeg har snakket med noen nære venner som jeg har på mottaket og de har prøvd å oppmuntre meg. Så jeg er ganske heldige å ha de da".

I situasjoner som beskrevet her hvor fremtiden hverken kan planlegges eller anses som kjent på grunn av begrensning i oppholdstillatelse, vil omstendighetene til enhver tid være skiftende og skape usikkerhetsmomenter. Dette kan påvirke evnen til å ta styring med egen skjebne og derfor påvirke den enkeltes stressmestring. Likegyldighet og følelse av at normale sentrale deler av en ungdoms hverdag, som skolegang og sosial omgang, ikke lengre har mening kan forstås å være konsekvenser av manglende fremtidsfundament.

Stressymptomer som morgen depresjon og søvnproblemer kommer tydelig frem i dialogen. Behovet for veiledning, motivasjon og sterke relasjoner til tillitsfulle omsorgspersoner fremstår her som betydelig økende. Hverdagsfokus endres fra tilpasning og stressmestring, til bekymringer og økende stressnivåer. Dialog med venner fremstår som viktigste kilde til stressmestring, dette kan indikere at støtteapparatet rundt ungdommen ikke oppleves som å bidra til stressreduksjon eller fokus på samfunnstilpasning.

I mange situasjoner er vår mulighet til å påvirke våre omgivelser begrenset. Det viktig å forstå hva som utløser stressreaksjoner i oss og hvordan vi kan gjøre oss mentalt mer uavhengig av tilfeldige, ytre påvirkninger. Ofte kan vi ikke forandre omstendighetene, men vi kan forandre vår respons på det som skjer. Vi kan lære å ta ansvar for oss selv og ta den fundamentale beslutningen:

“Jeg er den største skapende kraft i mitt liv. Jeg lar meg verken styre av fortiden eller av redselen for fremtiden. Det er mine egne holdninger og handlinger som bestemmer hvordan jeg skal ha det.”
(Hagemann, 1992: 155).

Utfordringene ved utviklingen av selvbevisstheten kan være å finne den balansegangen mellom offer barn og suksess barn. Det vil si at enslige mindreårige barn kan bli fremstilt som ”offerbarn” ut fra flukten og de tapene de kan ha opplevd. Dette kan medføre at omgivelsen behandler dem som offerbarn slik at barna og ungdommenes identitet kan bli utviklet ut fra ”offerbarn” rollen. Denne rollen kan bidra til stakkarsliggjøring av barnet og ungdommen, slik at barnets utvikling kan bli pasifisert. Et element som kan gi hjelp, til utviklingen kan være ”følelsen av å kunne gjøre noe med sin livssituasjon” (Barn i Norge, 2007). I denne sammenheng kan det være aktiviteter.

Aktiviteter kan hindre avmakt og stakkarsliggjøring av enslige mindreårige. Det kan se ut til å være vanskeligere jo lengre tid barnet og ungdommen bor på mottaket fordi ventingen kan føre til pasifisering. En metode som kan hjelpe til å hindre pasifiseringen kan være utviklingen av selvbevisstheten til Jebril. Dette kan gjøres ved, at voksne gir mening i hverdagen til Jebril som å fokusere på det som har vært positivt i livet hans. Det dreier seg om utviklingsstøtte som de voksne på mottak gir til ungdommen. Slik jeg forstår det kan det å være opptatt av ungdommen føre til at voksne på mottaket skaper relasjon med Jebril. Når relasjonen er skapt kan det bidra til en gjensidig tillit, slik at Jebril kan fokusere på det som skjer i ”nå tid” altså at det skapes mening i det som skjer i hverdagen hans. På denne måten kan tiden på mottaket ikke bli pasifiserende. I midlertidig kan rollen som den voksne på mottaket være utfordrerne siden, de på mottaket har rollen som den betydningsfulle voksen. Noe som innebærer å sette grenser for ungdommene samt hjelpe barna og ungdommen til å bli selvstendige.

Lars Smith(2002) hevder at tilknytning hos barn handler om betydningsfulle tilknytnings personer som er vesentlige for barnets utforskning og utvikling. Videre hever Smith(2002) at tilknytning er en biologisk atferd der barnet fortrekker en eller to personer som gir ham eller henne trygghet, tilhørighet og omsorg. På bakgrunn av dette danner barnet en følelsesmessig relasjon, som barna tar med seg i samspill med andre individer (Smith 2002, i Barn i Norge 2007, s 59).

Bengtson(2007) hevder at tilknytningspersonen ungdommen danner relasjon med gir en trygget for videre utvikling, noe som er sentralt i ungdomsårene der ungdommene skal finne ut av identitet og bli selvstendige (Bengtson 2007, i Barn i Norge 2007, s. 59). Utviklingsstøtten kan bli en svært viktig for enslige mindreårige asylsøkere fordi denne gruppen ungdom kommer nettopp uten en tilknytningsperson eller andre viktige personer. Ungdommen blir plassert i et mottak og det er uvisst for både ungdommen og mottaket hvor lenge de skal bo der. I dette tidsrommet er den mye usikkerhet, og dermed blir utviklingsstøtten viktig, siden de profesjons utøvere på mottaket eller omsorgssentrene skal erstatte den funksjonen som betydelige voksne for barna og ungdommen (Barn i Norge 2007, s. 59).

Mottaket bør fungere som et hjem der normer og verdier praktiserer. Slik at ungdommene kan utfolde seg samt utvikle sin identitet. Ved at mottaket skaper relasjon med ungdommene. På denne måten kan det skapes trygghet og tilhørighet som kan føre til utvikling av selvbevisstheten.

Mottak er det første hjemmet for enslige mindreårige barn og ungdom, og ungdommen kan føle en tilhørighet og at det er trygt sted slik at de kan lykkes (Eide og Broch, 2010).

Rabe fremhever:

“Jeg tenker på framtiden. Jeg har ganske mange mål i livet mitt. Jeg tenker positiv og jeg vil studere og bli et utdannet menneske. Jeg vil studere statsvitenskap. Jeg er optimistisk på framtiden min. Jeg skal hoppe av glede hvis jeg får vite nå at jeg har lov å bli her alltid. Men jeg må bare vente, og venting hjelper ikke hverdagen min. Jeg har ikke fått noe stor glede, jeg er alltid i venting. Alltid tenker hvor jeg kommer til å bli i morgen?! Men det er meg selv mest som kan påvirker hverdagen min og ha et gledelig hverdag. Det går ikke annet å være negativt. Jeg er lykkelig for å være her, og ikke der hvor folk dreper hverandre uten grunn”

I slike situasjoner som Rabe beskriver, kan emosjonelle mestring dreie seg om alle måter som personen forsøker å tilpasse seg på (forandre følelsene sine, tenke positiv og annerledes om situasjonen) i stedet for å endre situasjonen.

I følge Hagemann (1992) typiske stress-symptomer kan være unødige fremtidsbekymringer og da

stiller man ofte spørsmål til seg selv: jeg er stadig bekymret, kommer jeg til å lykkes i mitt liv? Kommer jeg til å tilpasse i samfunnet? Hva hvis jeg feiler? Hva skjer da med meg? Det kan være vanskelig for asylsøkere som ikke vet om de får bli i Norge. Det er vanskelig også å bygge opp en trygg alternativ tilhørighet. Det er viktig at de føler seg trygg. Lang tid venting av behandling av asylsøknaden og usikkerheten kan være sykdomsskapende og underminerer muligheten for reetablering av tilhørighet, trygghet og en god utvikling (Grøholt, Sommerschild og Garløv, 2008).

5.1.3 "Tilrettelegge flyktninger opphold i Norge"

De mange romaner om mennesker som emigrerte fra Skandinavia til Amerika, beskriver både hjemlengsel også tilpasning til et nytt samfunn. I disse romanene kan man se hvordan utvandrerne for det meste fattigfolk fra landsbygda, mestrer vansker i det nye landet blant annet ved å holde seg sammen og holde hjemlandets tradisjoner i hevd.

Faglitteratur viser også at det er viktig med en forankring i egen kultur for å kunne mestre en tilpasning til eksillandets kultur. Som er beskrevet i teori kapitlet, forebyggende arbeid fra norske myndigheter prøver å sørge for at flyktninger og innvandrere fra samme kulturtradisjon eller samme område får bo nær hverandre. Hver enkelt kommune bosetter også og gjerne flyktninger og innvandrere fra ett land eller få land. Derimot tas det for lite hensyn til at flyktninger fra samme land kan komme fra svært forskjellige kulturer, fra ulike regioner i sitt land, fra store byer og mindre befolkede områder. De kulturelle forskjellene fra by til landsbygd i mange av de landene flyktningene kommer fra er meget stor. Fra samme land kan det komme flyktninger med ulike sosial og økonomisk bakgrunn, de har ulik skolegang, kunnskaper og kompetanse – noen er godt kvalifiserte mens andre må tilegne seg grunnleggende skrive- og leseferdigheter.

Flyktninger fra samme land kan tilhøre forskjellige folkegrupper, noen ganger fra begge sider av konflikten i hjemlandet og kan snakke forskjellige språk. Disse menneskene har lite til felles, og blir neppe omgangsvener, selv om de blir bosatt i den samme norske kommunen. Flyktninger fra samme land kan tilhøre ulike, fiendtlige innstilte grupper. Nordmenn har til dels hatt vansker med å godta at enkelte bosniske muslimer ikke kan akseptere bosniske serbere i ulike måter. Dette viser at vi ikke har forstått dybden i traumer de har opplevd (Sveaas og Hauff, 1997). Det er uheldig å plassere unge, enslige flyktninger på små steder. Enslige mennesker trenger å være sammen med likesinnede.

Som Atif fremhever:

‘Jeg skulle ønske at vi bodde nærmere i byen fordi det er så langt å dra fram og tilbake. Jeg føler som vi er under isolasjon her, ingen sivilisasjon eller norsk kultur rundt plassen hvor vi bor’.

Det er lite sannsynlig at mindreårige fra et annet land finner likesinnede på “lokalet” i et lite tettsted i Norge. Resultatet blir ofte at de på eget initiativ flytter til større byer, i håp om å finne et miljø der de kan føle tilhørighet. Dette kan føre til “kaos” for de flyktninger med dårlig boligtilgang, som følge av at de har forlatt sin opprinnelige bostedskommune. Verst stilt kan være enslige flyktninger, oftest unge menn på hospits (ibid). Det bør legges arbeid i å kartlegge den enkelte flyktnings bakgrunn, ønsker og tilhørighet før bosetting avgjøres. Er fenomenet som blir fortalt av Atif et eksempel på sosial marginalisering eller kan det forklares på andre måter?

Sitatet kan gjenkjennes i litteraturen hvor segregering beskrives som at minoriteter holdes utenfor samfunnsutviklingen. Gjennom å bli plassert distansert fra urbane miljøer hvor tilgang på velferds tiltak særlig rettet mot unge er få eller tidvis ingen, kan særlig denne gruppen unge føle utelukkelse og tidvis isolering. Små lokalsamfunn er ofte mer lukket og innesluttet enn urbane områder, og segregering kan bli et resultat selv om det i utgangspunktet ikke var intensjonen med plasseringen.

Konsekvensene av at man holder befolkningsgrupper adskilt gjennom segregering medfører at gruppene ikke tilegner seg kunnskap om hverandre, derav heller ikke forståelse for hverandres kulturer og levesett, samt tidvis uten respekt og toleranse for hverandres kulturmønstre.

Jebril fremhever:

‘Ansatte på mottaket bryr seg veldig mye om oss her, men jeg vet ikke om UDI bryr seg så mye om det. Jeg vet ikke hva som skal skje med livet mitt etterpå. Hvorfor må jeg være redd å dra tilbake dit jeg flyktet fra? Hvorfor lærer jeg norsk hvis jeg ikke får lov til å bli her? Hvorfor må jeg stresse meg om de norske ungdommer aksepterer meg i deres gruppe eller ikke? Hvorfor må jeg det, hvis jeg må flytte ut? Det skulle vært best at de lærer oss en profesjon- som for eksempel: å klippe hår, sveiser, eller rørlegger. Dette er noe som vi kan bruke i framtiden, vi kan få tjene penger av det og leve. Men, norsk språk! Hva trenger jeg det for, hvis det ikke er sikkert at jeg blir her?!’

Usikkerheten kommer frem og som beskrevet i teorien, ikke bare dokumentarfilmen «De andre» av Margreth Olins, satte et kritisk søkelys på myndighetens behandling av disse ungdommene, men også selv disse ungdommene prøve å komme høyt med det. Som beskrevet i sitatet, denne behandlingen av myndigheten påvirker deres trygghet, deres vilje til å tilpasse seg i samfunnet, til å

føle inkludert og stabil tilknyttet til ulike sosiale nettverk. Betyr det at etter de fyller 18 år gammel, må de tilbake der hvor de har opplevd alt sorg, må de flykte for livet igjen? Hvis ungdommen føler seg slik hvordan kan han hjelpe seg selv for å overkomme og forebygge stress? Hvordan skal han mestre aleine denne situasjon?

Som er fremhevet i teorien slike situasjoner øker stress og stress fører til følelsesmessig og fysisk respons på en situasjon som vi ikke føler at vi mestrer. Her kommer det frem det negative stresset, og denne formen av stress kan gå utover livskvaliteten til alle enslige mindreårige som er på sammen situasjon som Jebril. Dermed skal myndigheten fortsette med den samme behandlingen??

5.1.4 Å forstå og å bli forstått

En kulturell minoritet innenfor et større samfunn vil ofte søke sin tilpasning ved å etablere en *etnisk subkultur*, der de kan leve videre med sitt eget språk og de verdier de bringer med seg. I byer med mange innvandrere er det ganske vanlig med butikker, moskeer, markerte etniske boligområder, serveringssteder og organisasjoner. De etniske subkulturer gjør at mange innvandrere blir en slags dagpendlere mellom egen kultur og norsk. De lever i sin egen kultur i fritiden og i arbeidslivet opptrer de på tilnærmet samme måte som norske arbeidstakere.

Tilhørighetsfølelsen skapes i kraft av at man føler seg mer tilknyttet til sin minoritet enn etnisk norske på bakgrunn av at man kan identifisere seg med andre i samme situasjon, altså minoritetssituasjonen. Belastningen med å være ukomfortabel med etnisk norske kan være at ungdommene bli påminnet på at de er minoriteter og er annerledes enn majoriteten, mens hvis man er sammen med andre minoriteter får man muligens ikke den følelsen av at man konstant er minoritet men at man bare er med ”venner”.

Berger og Luckmann(2000) hevder at ”mennesket skaper og blir skapt av samfunnet” altså at det er en gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn, og i denne prosessen utvikles til å bli vår virkelighet (Berger og Luckmann 2002 s 9).

Kvinner i slike etniske subkulturer kan leve et familieliv omtrent som i hjemlandet uten at de tilegner seg norsk språk og nærmest uten kontakt med det norske samfunnet. Når det gjelder ungeinnvandrere kvinner, ser vi problemene blant annet i form av tvangsekteskap. I ekstreme tilfeller kan fedre eller brødre begå drap for å opprettholde familiens ære.

Sanna fremhever ulikt det flere minoriteter kan oppleve. Hennes ønske er å tilpasse seg den norske

kulturen. Hun beskriver det følgende:

‘Jeg kom til Norge på grunn at vi hadde vanskelig situasjon i hjemlandet. Jeg hadde en veldig streng far og han ville at jeg skulle gifte meg med søskenbarnet. Og så flyttet jeg ved hjelp av mora mi. Mora mi bor i Iran og hun er ikke trygg i det hele tatt. Jeg vil få hjelp av Norge å få hun her i Norge med meg. Jeg føler meg ganske alene her. Jeg føler meg veldig ensom, men jeg er veldig glad at jeg bor i Norge. Folk er veldig annerledes her. Alle respekterer hverandre. Jeg tenker bare på mamma mest. Jeg har 2 brødre også. De har det bra siden de er gutter. De behandler gutter annerledes enn jenter i hjemlandet mitt. Gutter har mer frihet enn jenter. Jeg føler allerede at Norge kan bli mitt nye hjem og jeg vil ikke reise tilbake igjen’.

Sanna opplever at hun ønsker å integrere, tilpasse og respektere den nye kulturen hun befinner seg i. Som beskrevet i teori kapitel er integrering en tilpasningsmåte. Som Sanna sier er hun villig til å integrere seg i samfunnet og systemet og hun føler seg respektert og forstått. Som beskrevet i følgende sitat hun har vilje til å kjenne og beherske kulturen slik at hun kan kommunisere og samhandle på en effektiv måte. Hun engasjerer seg og lære seg normer og kulturelle koder slik at hun kan kommunisere. Integrasjon forutsetter også at hun blir akseptert som deltaker i sosialt liv og i faglig arbeid.

Vi lærer i oppveksten i samspill med andre barn og vokse ved sosialisering inn i eget samfunn- i den kontekst som er relevant der og da. Vi lærer hvordan livet, verden skal forstås, hvordan vi skal oppføre oss overfor ulike mennesker og på ulike steder. Vi utvikler kulturelle og språklige kompetanse som setter oss i stand til å fungere i det omgivende samfunn og i vårt hjemlige sosiale miljø. Til grunn for alt dette det kan ligge en forståelse for kultur som resultat av samhandling – som kan være sosialt konstruert. Våre ideer og verdier kan være dynamiske.

I fortelling om Sanna, kulturelle ideer og verdier skapes, gjenskapes og endres i samhandling. Det dreier seg om kompetanse når det gjelder væremåter, språk, verdier og tenkemåter innen den del av samfunnet hun kommer fra. Også i fortellingen om Sanna er det forhold rundt familie og slekt. Det er et forhold som hun er ikke enig i, og derfor ville hun integrere seg i ei annet kultur og være åpen til å motta og tilpasse seg i den kulturen hun befinner seg i. Faren er over. Omgivelsene krever etter hvert andre ting av Sanna, som samarbeid med venner, konsentrasjon om skolearbeid, engasjement i aktiviteter og i samfunnet. Men hvordan føler hun seg? Sanna føler sterk plikt til å hjelpe sin mor. Hun er bare en ungdom, som har reist alene i et fremmed land.

Det å være i konstant beredskap tar krefter som heller kan brukes på andre ting, og det gjelder å legge de gamle strategiene fra seg. Det kan være vanskelig nok.

For oss som skal hjelpe Sanna til å bruke andre mestringsstrategier, er det viktig å først forsikre seg om at faktisk hun er trygt og den traumatiske hendelsen faktisk er over. Mestring kan være viktig når man prøver å opprettholde håp og mulighet. Så lenge man ikke har gitt opp, så lenge man vet at man kan gjøre noe, så har man fortsatt sjansen til å se nye muligheter i situasjonen dersom de oppstår.

5.2 Tilpasning i det norske samfunnet

I dette kapittelet fokuseres på tilpasning av de fem enslige mindreårige i en ny kultur og et nytt land. Tilpasning i en ny kultur krever både tid og utvikling. Traumer, flukt, tap av mennesker de er glad i, tap av kultur, tap av språk representerer forstyrrelser i utviklingsprosessen av et enslige mindreårige. Mange av de lever i årevis på flukt, på flere mottak, i ulike land og får en oppvekst preget av disse stressfaktorene. De kan oppleve følelse av redsel og utrygghet. På denne måten belyser jeg problemstillingen på en ny måte. Nå ønsker jeg å se på hva enslige mindreårige gjør.

Jeg velger å dele kapittelet inn i tre underkapitler, som jeg kaller: "Personlige problemer for tilpasning", "Like glad i Norge som i hjemlandet" og "Utsatt for psykiske lidelser".

5.2.1 "Personlige problemer for tilpasning"

I de fleste intervjuene forklarte ungdommene at det er viktig å støtte opp under mestrings og forsvarsmekanismer som enslige mindreårige opplevde og som kan bidra til en best mulig tilpasning. Når det er etablert tillit mellom ungdom og personen som han/ hun har rundt seg kan de føle at omsorgspersonen er med som indre og støttende figur i vanskelige situasjoner.

Said sier: *‘Vi lever her sammen med over 30 mennesker fra ulike kulturer. Jeg prøver å gå godt sammen med alle. Men jeg blir så irritert når de andre forteller meg hva jeg bør gjøre eller ikke gjøre. Jeg er 17 år gammelt, jeg selv fant veien hit, ingen hjelp meg. Jeg kan ikke godta at andre mennesker blander seg i livet mitt’.*

I hvilken grad vi opplever en situasjon som stressende, er ikke bare avhengig av det som faktisk skjer, men også av hvordan vi selv reagerer på det som skjer.

Dersom man føler irritasjon på mottaket, forsøk å av reagere i fredelige former ved å svare på følgende spørsmål:

-Hva irriterer meg? Hva blokkerer meg? Hvem har utløst min irritasjon? Har vedkommende en grunn til å irritere meg? Hvilken? Har vedkommende rørt ved et ømt punkt hos meg? Hva kan jeg

gjøre for å bli tryggere på meg selv? Har vedkommende problemer med seg selv og projiserer sin egne misnøye over på meg? Hva kan jeg selv gjøre for å finne en løsning?

I slike situasjoner kan avspenningsøvelser hjelper til å finne indre ro. Du får overskudd til å se de riktige proporsjoner. Kanskje det var det ikke så ille allikevel, Prøv å se situasjonen gjennom vedkommende briller. Hva er hans behov, tankemønstre? Å forstå betyr å akseptere.

Inntrykket av Said er at han er preget av opplevelsen han opplever her og nå. I slik situasjon kan utviklingsstøtten være et svært viktig hjelpe middel. Said er i ungdomstiden. Denne tiden dreier seg om å finne sin egen identitet og distansere seg fra autoriteter slik at ungdommen kan bli selvstendig. Som enslige mindreårige kan dette blir vanskelig siden denne gruppen ungdom nettopp har kommet uten voksne som har vært betydningsfulle. Dermed kan det være svært viktig å forstå at ungdommen har med seg erfaringer, som kan bidra til at de utvikler seg (Barn i Norge 2007).

Altså det å forstå at Said har med seg erfaringer kan bidra til en forståelse av Said's frustrasjonen og årsaken til atferds vansker. Samtidig kan det være viktig å gi en forståelse til Said om at tiden på mottaket kan være verdifull, og at tiden på mottaket kan brukes til å utvikle han slik at det ikke blir pasifiserende. Ved å motivere Said til å konsentrere seg om det skjer i "nåtid", altså å fokusere på det som skjer i mottaket, og bruke hans motivasjon om skole og arbeid til noe positivt.

Atif sier: *"Jeg føler at her i Norge har ingen andre kontroll over livet mitt. Det er meg selv som bestemmer om jeg vil gjøre noe eller ikke. Hver av oss har sitt eget mål og jeg er bestemt i det som jeg vil"*.

Som beskrevet i teori kapitlet, ifølge Lazarus (1980), er mestring av stress sett som tilpasninger av personer til stress. Det er flere teknikker som vi bruker for å tilpasse stress. Noen av dem er mer effektive enn andre. En av de mest vanlige teknikker er bruken av forsvarsmekanismer. Forsvarsmekanismer er psykologiske teknikker som gjør at vi beskytter oss mot stress, for å løse konflikter i oss selv og bevare intakt egenvurdering. Som Brodsky (1988) beskrevet, forsvarsmekanismer har noen nyttige funksjoner. De hjelper oss å beskytte oss selv fra den smertefulle konflikten, noe som kan føre til så mye stress. De tillater oss å opprettholde en positiv egenvurdering, noe som gir oss sikkerhet. De tillater oss å takle stress på et effektivt måte (Pettijohn, 1996).

For mange asylsøkere og flyktninger er lettelsen stor når de kommer i sikkerhet, men hvor sikker er situasjonen som asylsøker? Hvor har jeg egentlig kommet? – Hvordan skal jeg klare å leve her? – Hvordan skal jeg klare meg uten det som var rammene for livet mitt i hjemlandet, slik som maten, luktene, huset, barndoms venner etc.? Denne situasjonen er en svær utfordring for de aller fleste og

setter mestringserfaringer under press. Hvordan kan de tidligere erfaringer komme meg til nytte i denne ukjente, nye situasjonen? (Grøholt, Sommerschild og Garløv, 2008).

Fordi vi alle opplever stress iblant, blir det viktigste ikke å unngå stress, men å lære seg å mestre det. I dag vet vi at de som har lært seg å mestre stress, har større mulighet for å holde seg friske, sannsynligvis fordi de ikke får samme negative belastning på immunapparatet som de som takler stress dårligere.

Stress og mestring står i et slags motsetningsforhold til hverandre fordi økt mestring gir mindre stress. Jo flere ressurser man har, desto mindre sårbar er man og jo større mestringsevne kan man ha. Generelt er det funnet sterkest effekt av fysisk aktivitet, sosial støtte og personlig tiltro til egen kontroll. Evnen til å mestre situasjoner er også avhengig av de helseressurser vi har. Har man en god helse og en sunn livsstil, har en mer å stå imot med når man møter belastninger. Å finne riktig balanse i livet, sette av tid til å mosjonere også videre. Er derfor gode helseinvesteringer., både fysisk og mentalt. En positiv holdning og tro på at man kan ta kontroll med livet sitt, er en viktig mestringsressurs.

5.2.2 «Like glad i Norge som i hjemlandet

I de fleste intervjuene beskrevet ungdommene at de ville konsentrere seg på deres utvikling med hjelp og støtte av de voksne rundt seg. De beskrevet at utviklingen deres innebærer at de voksne gir mening til det som skjer i livet til ungdommen, slik at de får et perspektiv på forståelse av sin egen virkelighet. Dette kan medføre at ungdommen kan bearbeide sin sosiale tilværelse.

Videre påpekes det at det er viktig at tenkemåten til ungdommene blir forstått og tolket slik at ungdommen tilstand utvikles. Slik at de kan reflektere over seg selv, noe som kan føre til at barnet eller ungdommene forstår deres egen identitet og utvikling.

Sanna fremhever å få tilpasning gjennom selvutvikling men fortsatt føler hun redsel om fremtiden. Hun sier:

For at jeg oppleve min situasjon mest mulig positive, så jeg prøver å ikke tenke på situasjonen som jeg er nå. Jeg tenker på framtiden min, hvor godt jeg kommer til å ha i Norge hvis jeg får bli her etter jeg blir 18 år. Samtidig det er skummelt å tenke på framtiden, fordi det kan være at jeg ikke blir her i Norge. Men jeg er veldig positive og jeg vil ta meg utdanning. Jeg tenker positive for framtiden og jeg vil utvikle meg i landet og komme meg i gang med nye ting, lære meg nye ting, lære språket bedre og holder meg opptatt.

Jeg føler at jeg har ganske bra kontroll nå, fordi jeg har funnet ut hvordan jeg skal leve i Norge. Jeg

har funnet meg mine venner, jeg har lært meg språket ganske bra. Jeg føler at jeg har ganske bra kontroll uten å ha de stressende på sida. Jeg kan påvirke meg selv ganske mye med å holde meg godt i norske samfunnet, å ikke gjøre noe kriminelle ting, å respektere norske loven. Jeg håper at de forstå meg, og Norge er et fri land og alle kan si det de mener. Siden det har blitt så vanskelig med asylpolitikk, jeg vet ikke om de skal ta den som et stort problem. Jeg kan bidra ganske litt med selv´

Gjennom handling forsøker man å endre situasjonen, og gjennom tilpasning velger man å godta hendelsen og situasjonen og heller endre på noe ved seg selv. Våre mestringsstrategier varierer og der er kontekstavhengige og tilpasses omgivelsene og de konkrete situasjonene vi forholder oss til. Tilpasning kan være det som skaper størst grad av opplevelse og mening av sammenheng for noen. Sanna er veldig glad at hun finner seg her i landet. Sanna forteller også at hun er nødt til å tenke positivt, ellers hjelper det ikke. Av litteraturen kan vi lese at integrering kan forstås som avgjørende *rammefaktor* for tilpasning i det norske samfunnet (Kaya, Høgmo og Fauske, 2010). For å fungere i et nytt samfunn er det nødvendig å lære seg og å forstå visse ting, og for å bli akseptert blant nordmenn må en følge visse rolleforventning og normer. Som det kommer frem i sitatet også mener jeg derfor at språkferdigheter og utdanning er veien å gå for å få til integrasjon. Å kunne språket gjør det dessuten lettere å skaffe seg venner og slik føler man seg integrert og hjemme.

Sanna visser stor vilje og motivasjon til å integrere seg i samfunnet. Klarer en å lære seg språket, vil det bli lettere å utvide det sosiale nettverket sitt. Å utvide sosiale nettverket sitt, betyr at man føler seg akseptert, inkludert og i stand til å fungere i det norske samfunnet. Videre har en integrert enslige mindreårige opparbeidet seg til kunnskap til hvordan det norske samfunnet fungerer, og kan vise at hun duger, noe som kan vise at hennes selvbilde er ikke dårlig.

Sanna viser at hun har et bra selvbilde, og hun har ønske og evne til å akseptere den nye kulturen og til å tilpasse seg i samfunnet. Dette kan gjøre at hun takler den ytre stress og stressfaktorer bedre enn mennesker som mangler denne trygghet og evnen til å se høyt på seg selv. I denne situasjonen ytre årsaken, som er begrenset oppholdstillatelsen, kan fremheve stress i livet til Sanna. Under samtalen med henne, kom tydelig frem usikkerhet følelser og press. Press er en stressor som kan påvirke hverdagen hennes, tilpasning, livskvaliteten og trivselen. Dette kan føre til både indre og ytre press. Både indre og ytre press kan føre til en bra tilpasning og motivasjon til å bli bedre mennesker, men myndigheten utøver vanskelige og begrenset krav, og i denne situasjonen opplever Sanna stress.

Man kan mestre utfordringer og påkjenninger gjennom ulike mestringsstrategier. De mest framtreddende er *handling*, hvor man forsøker å endre situasjonen, og *tilpasning*, der man velger å godta situasjonen og heller endre på noe ved seg selv. Mestringsstrategiene kan variere. De er

kontekstavhengige og tilpasses omgivelsene og de konkrete situasjonene vi må forholde oss til. Som enkeltindivid er vi ulike; tilpasning kan være det som skaper størst grad av mening og opplevelse av sammenheng for noen.

5.2.3 Utsatt for psykiske lidelser

Et grunn for flukt kan være krig, vold, seksuelle krenkelser, drap av foreldre, søsken eller annen familie. I tillegg til vanskelige opplevelser før flukten har mange hatt en vanskelig fluktperiode. Enslige mindreårige som er på flukt uten omsorgspersoner til å passe på seg, kan være i økt risiko for å bli utsatt for kriminelle handlinger, vold og overgrep. Forskjellige studier har rapportert om fluktperioder hvor barn har vært adskilt fra foreldene sine i over ett år før ankomst til Norge (Oppedal, Jensen & Seglem, 2009).

Som vist i denne sammenheng ser vi at psykiske lidelser hos asylsøkere og flyktninger har en sammenheng med belastninger i eksilsituasjonen, faktorer som påvirker det kan være: manglende sosialt nettverk, mangel på meningsfulle oppgaver i hverdagen, tap av roller, nedgang i økonomisk status osv. Eide og Broch (2010) referer til en undersøkelse gjort av Fazel og Stein i Storbritannia 2003, der forskingen konkluderer med at mer en fjerdedel av enslige mindreårige asylsøkere har signifikante psykiske lidelser (Eide og Broch, 2010).

I denne alderen har mann veldig lett å spore av hvis mann ikke har den rette veiledning og støtte. Enslige mindreårige trenger tett oppfølging av voksenpersoner og omsorgspersoner. Flere livsbelastninger fører til større risiko for psykiske plager. Som forskjellige studier har dokumentert kan unge som har opplevd traumatiske hendelse være i en høy grad av risiko for å utvikle alvorlige helseplager (Shaw, 2003). Litteraturen sier at flere undersøkelser viser at god foreldrestøtte modererer utviklingen av psykiske vansker etter traumatiske opplevelser. Unge som flykter uten omsorgspersoner kan høre til en risikogruppe for utvikling av psykiske lidelser.

Jebril fremhever:

«Det er ikke sikkerhet der. Det skjer mange hendelser og situasjonen er veldig dårlig, ustabilt og man vet ikke om man skal leve i morgen. Jeg er bekymret for de nære som fortsatt bor der. Samtidig tenker jeg tusen ting med en gang, og vet ikke hva jeg tenker. Vennene mine fikk avslag og ble sendt tilbake. Kanskje jeg også blir sendt tilbake. Jeg er redd. Jeg opplever ikke noe glede, jeg er i venting».

I forrige kapitlet fortalte noen av informantene mine at de bekymret seg mye for hvor lang tid det

ville gå før de får det siste svaret og om de ville få tillatelse til å bli i landet etter at de fyller 18 år. Det kom tydelig fra dialogen at informanten sitter med et mer eller mindre uforståelig kaos. Dette kan gjelde både det livssynsmessige og det politiske området. Det var også bekymring for hvordan det går med familien i hjemlandet. Mange av dem rapporterte at søvnproblemer, morgendepresjon og ikke noe motivasjon til hverdagen. Dette kan visse tydelig at informanten opplever mangel på mestring i hverdagen og konsentrasjonsvansker. Her oppleves psykologiske reaksjoner som en kognitiv side. Som beskrevet i teori kapitlet, kognitiv side under stress vil være konsentrasjonsvansker og kan skje at man har mindre mestringsevne og blir mer sårbar. Som er beskrevet i sitatet kan de som ikke har fått innvilget asyl kan oppleve økt symptomtrykk når de nærmer seg 18år og deres asylstatus skal vurderes på nytt.

Atif sier:

‘Siden jeg var den siste sønnen til mora mi, jeg følte meg ganske nær mor. Etter mor døde, føler jeg meg veldig ensom og alene. Og siden da det er broren min som ringer meg og støtter meg. På vei til Norge, følte det som om jeg har mistet alt og siden den dagen har jeg vært ensom. Jeg reiste hjemmefra, mora mi lever ikke lenge, jeg skilte lag med mine venner. Da jeg tenker tilbake i tida og jeg ser meg om lengselsfullt, men jeg er glad at jeg tok veien til utlandet. Jeg føler meg trygg her’.

Stressmestring kan sees her i to faser, hvor den første fasen er en følelses dominert fase som oppstår når stressnivået blir svært høyt og gjerne i sammenheng med traumatiske hendelser. Sitatet viser tydelig hvordan fluktsituasjonen har frembrakt et høyt stressnivå og hvor informantens følelsesmessige reaksjoner har vært sterke. Den neste fasen er mindre følelsesorientert og har fokus på problemløsning.

Det fremkommer som at informanten har bearbeidet følelsesfasen gjennom egenmestring ved å bygge opp rundt trygghetsfølelsen av å nå være i omgivelser hvor andre stressfaktorer som frykt og trusler er borte. Fra sitatet kommer fram ensomhetsfølelsen. Dette kan være p.g.a de bor alene og har liten sosial støtte. Med sosial støtte menes et godt sosialt nettverk. Dette kan gi en positiv holdning og tro på at man kan ta kontroll med livet sitt. Dette kan bla. Påvirke helseatferden; tror man at man kan bedre sitt helse ved å leve sunt, kan man være med motivert for å gjøre det enn om man opplever at helse er noe som ligger utenfor sitt kontroll.

I forrige kapitel fremhever Atif også at han ønsket å bo i nærheten av byen og ikke i et isolert og tett plass. Dett kan gi lav selvfølelse og at ingen trenger dem. Disse følelsene kan utvikle psykiske plager og disse enslige mindreårige kan føle deprimerte og isolerte.

Å ha tillitsfulle omsorgspersoner rundt seg gjør at enslige mindreårige får den hjelpen de trenger til å håndtere vanskelige følelser og minner. Å ha tillitsfulle omsorgspersoner betyr at enslige mindreårige ut fra ulike livssyn kan dele sine hemmeligheter. Det er viktig å bli konfrontert med andre måter å tenke og finne løsninger på. For personer som jobber med enslige mindreårige bør det å være viktig å være oppmerksomme på hvordan de selv blir plassert i den verden ungdommen beveger seg i. Ingen av oss kan bringe tilbake den tapte familie, ingen omsorgspersoner, psykolog eller lege. Vi skal vite at dette er en del av flyktingens eksistensielle grunnvilkår (Sveaass og Hauff, 1997).

5.3 Kulturelt stress

I dette kapittelet fokuset går på når enslige mindreårige møte en kulturell utfordring i det nye samfunnet. Jeg tenker at det er en del av tilpasning i norske samfunnet og hvordan ungdommer tilpasser det nye kulturen. På denne måten får jeg belyst problemstillingen fra en ny vinkel. Jeg velger å dele kapittelet inn i tre underkapitler, som jeg kaller: "Trenger kontakt med norske venner", "Usikkerhet og vanskelig kommunikasjon", "Å være kultur sensitiv" og "Relasjon med det norske samfunnet". Denne delen handler om det å kunne føle, tenke, handle og å skape relasjoner.

5.3.1 "Trenger kontakt med norske venner"

I de fleste intervjuene forklarte ungdommene at deres livskvalitet skal forbedres gjennom kontakt med andre norske ungdommer. Dette kunne gjøre det mulig å forstå den nye kulturen og gir følelsen av sosial mobilitet.

For de som er enslige mindreårige i den forstand at familiegjenforening ikke er aktuelt, må my satses på tilrettelagt bosetting. Det er avgjørende at den enslige mindreårige har folk innen rekkevidde som han kan ha et sosialt fellesskap med.

Alt som kan gjøre for at hans måte med nordmann skal bli positivt er veldig viktig. Han trenger en brobygger til sunne norske miljøer.

Atif sier:

"Jeg har ikke norske venner, jeg har ikke truffet noen norske. Jeg tror at språket betyr mye til å utvikle seg i samfunnet og til å bli akseptert i miljøet. Jeg prøver å lære språket så godt jeg kan,

men jeg har vanskeligheter med å finne meg norske venner siden på den skolen jeg går alle er utlendinger`.

For barn og ungdom er skolen et viktig sted for oppbygging av kompetanse. Men får de venner?

Skolen er en viktig arena for tilhørighet, for å styrke barnas og ungdommens mestringsevne og får å skape kontakter. Mange av barna/ ungdommer trenger ekstra undervisning og har mistet mye skolegang. Språket er det viktigste middel for kontakt og forståelse. Uten en god språkforståelse i bunnen blir fag på skolen og kommunikasjon med andre vanskelige for innvandrergruppa. Det er vanskelig å føle seg mestrende på skolen med varierende skolebakgrunn og med nytt språk. Said sier: *`vennene mine er de som bor på mottaket`*. Etablering av en *´fadderordning`* for enslige mindreårige kan være veien å gå. Uten positive alternativer kan det å oppsøke asosiale miljøer fortone seg som den eneste mulighet for å bryte en uutholdelig ensomhet.

Sanna sier: *`Jeg vil ha mer norske venner, jeg vil komme meg ut i samfunnet. Men det er ikke lett, de tar avstand når de hører hvor jeg kommer fra (...) Om de dømmer meg fordi jeg kommer fra et muslimsk land?`*

I forrige delkapittel så vi at Sanna gjennom tilpasning velger å godta hendelsen og situasjonen og heller endre på noe ved seg selv. Hun også forteller at hun er nød å overbevise de andre i samfunnet at hun er en jenta som vil tilpasse seg og dette kan hun ikke gjøre alene.

Det kan være en sammenheng med at Sanna føler seg diskriminert og hun kan være redd for at de voksne vil diskriminere henne. Dejong og Berg(2009)hevder at det er viktig å ikke anta noe på bakgrunn av brukerens bakgrunn, at man bør ha en forståelse for at det finnes mangfold av kulturelle forskjeller. Samt at det er viktig å ha en evne til å stille seg objektiv og respektere individet. Dette kan medføre en *ikke vitende posisjon* som handler om at ”terapeuten aldri på forhånd (på grunnlag av sin referanseramme som ekspert) vil kunne vite noe om betydning av klientens erfaringer og handlinger « (Dejong og Berg, 2008. s. 32).

En viktig og utfordrende oppgave kan være å bygge broer som gjør det mulig for enslige mindreårige og majoriteter å forstå hverandre over kultur og språkgrensene.

Den negative kan være for enslige mindreårige frykten for diskriminering. Dette kan føre til at man lar være å danne relasjon med etnisk norske. Dette kan hindre utviklingen til enslige mindreårige siden, det ikke skapes rom for relasjon med det norske samfunnet. Dette kan ha sammenheng med den pasifiserende tiden i mottaket for enslige mindreårige, siden pasifiseringen kan medføre isolasjon fra samfunnet.

Det er i Norge til stor dels stor skepsis mot mennesker fra andre kulturer. Diskriminering og rasisme er en av de mange belastninger denne ungdomsgruppa utsettes for og det kan underminere en begynnende opplevelse av mestring. Norske myndigheter vil også at integrering skal skje begge veier, at tilpasning skal være gjensidig. Med dette mener man at nordmenn også skal lære av flyktningens kultur. Men skjer dette i virkeligheten?

Regjeringens utgangspunkt er at den viktigste arena for å sikre inkludering og hindre marginalisering er deltakelse i samfunnet. Det er et mål for regjeringen (jf. St. Meld. nr. 18 (2007-2008)) at alle, uavhengig av kjønn og opprinnelse, skal ha like rettigheter, muligheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser. Innsats mot rasisme og diskriminering er viktig for å nå dette målet. Som sitatene viser, de enslige mindreårige som ble intervjuet, har vilje til å tilpasse seg i samfunnet. Men går de på lik linje med andre? Vil nordmenn ha integrering av flyktninger i deres samfunn? Eller vil de ha både integrering og marginalisering, siden de går samtidig imot at politikerne bevilger penger til integreringstiltak!

5.3.2 "Usikkerhet og vanskelig kommunikasjon"

Inntrykket mitt fra mottaket jeg har vært på er at de omsorgspersoner gjør sitt beste for å komme i kontakt med ungdommene og snakke med dem når de trenger og når ungdommene ønsker det. Allikevel opplevde jeg også at ungdommene uttrykte et ønske om mer kontakt og kommunikasjon med andre ungdommer og med voksne. De fleste av ungdommene som ble intervjuet var usikre på hvordan de skal leve i framtiden. De søker på ulike måter å leve på. Generelt gir de ungdommene uttrykk for at veien til å føle seg sikker er å få seg utdanning, på denne måten kan ungdommene kommunisere og forstå samfunnet.

Said sier:

‘Jeg er ikke glad og ikke trist heller. Jeg alltid lurer hvordan familien i hjemlandet mitt har det? Jeg har ventet en stund for opphold og nå føler jeg at jeg uttrykker ikke noe emosjoner. Jeg er glad for vennene mine som vet nå at de har lov å bli her i sikkerhet, og har fått opphold og har flyttet i en kommune. Mens jeg ikke forstår hvorfor jeg må lære språket og bli kjent med kulturen siden jeg har fått begrenset opphold. Det er ikke sikkert om de skal akseptere saken min. Jeg vet ikke hva skal skje med meg etterhvert, om jeg får lov til å bli her eller ikke. Uansett, jeg prøver meg. Jeg skal lære språket og jeg vil gå på skolen. Jeg vil studere på universitet når jeg blir voksen. Men jeg må få vite,

skal jeg bli eller ikke i Norge etter at jeg fyller 18. Det er ikke vits å bruke så masse energier med å lære språket, og plutselig får jeg vite at jeg må ut av landet`!

Ut i fra beskrivelsen til Said kan det se ut til manglende forståelse for viktigheten av språkkunnskaper. Kommunikasjonsproblemene kan bidra til usikkerhet både for Said og de som jobbe på mottaket.

Innvandrerbarn og ungdom bør ha gode evner og en dypere forståelse av det norske språket. Dette kan være avgjørende for om de vil make høyere utdanning og studier senere. En tilstrekkelig stor innsats i skolen vil lønne seg med tanke på senere deltakelse i samfunn og arbeidsliv (Holm 2001). Livet på asylmottak kan være preget av stor grad av stress. Usikkerhet kan være en stressfaktor.

Flere av informantene uttrykker bekymringer for familie i hjemlandet. Dette bidrar til usikkerheten om hvordan det går i hjemlandet, med venner og familie. Voksne ungdommer ser på tv, hører nyheter diskuterer og har fokus på denne usikkerheten som asylsøker.

Et annet moment som kan skape usikkerhet er blant annet bosituasjon. Slik som Siad beskriver i sitatet.

Usikkerheten rundt hvor ungdommer skal bo kan føre til høyere andel av angst og andre psykiske lidelser hos enslige mindreårige asylsøkere. Og at ungdommene ikke får mulighet til å utvikle seg siden de ikke får anledning til og konsentrere seg hva som vil skje videre i livet og ”her og nå” (Eide og Broch, 2010). Videre hevder Kohli (2007) at man bør fokusere på det som skjer i livet til enslige mindreårige *her og nå* deretter framtid og fortid (Kohli 2007 i Eide og Broch 2010, s. 39). Med *her og nå* forstår jeg det som at mottaksarbeidere bør fokusere på å redusere den usikkerhet følelsen samt oppnå tillit og trygghet. Dette kan gjøres ved mestrings aktiviteter som kan innebærer at Said blir involvert i planlegging av aktiviteten. Det kan føre til Said opplever en ansvarsfølelse som kan bidra til å være betydningsfull. Ansvarsfølelsen og mestrings aktivitetene kan føre til at Said blir mindre skeptisk til mottaksarbeidene og det norske system.

Lokale etater bør fra starten av være med på tilbudsside. Skole, saksbehandler på sosialkontoret og helsesøster/lege kan invitere flyktninger til en samtale før de blir oppsøkt i forbindelse med en krisesituasjon. Det er viktig å gi flyktningen den tryggheten det er å vite hvilken person han kan henvende seg til når noe blir vanskelig. Hvis profesjonelle hjelpere straks etter flyktningens ankomst tar seg tid til å høre ham fortelle sin historie, vil det styrke tillit og framtidig samarbeid.

Norsk velferdssamfunn er ukjent for de fleste flyktninger. De kommer fra samfunn hvor stor familie representerer sikkerhetsnett. Det tar tid å manøvrere riktig i samfunnet vårt. Det er ikke lett å finne

balansen når det gjelder å få sine rettmessige utbetalinger uten å virke kravfull. Vi som fagfolk, som skal veilede flyktninger i Norges byråkrati, må kunne akseptere at de gjør enkelte feil i starten uten at vi dømmer dem som kravfulle. Alt det tar tid og det er bedre at de føler seg hørt og det er nødvendig å få tilgang på kvalifisert tolk. Dette fører til bedre kommunikasjon og kan skape en god relasjon mellom flyktning og systemet vårt.

5.3.3 "Å være kultursensitiv"

I dette underkapittel vil jeg se på hvordan ungdommer snakker om kulturforståelse og omsorg støttene. Generelt gir ungdommene uttrykk for at de ansatte bidrar veldig mye til at ungdommene har støtte til hverdagen og hjelpe de med integreringsprosess og inkludering.

Said fremhever å bli forstått og tilpasset i landet gjennom å lære seg kulturen med litt hjelp av omsorgspersonen på mottaket og venner. Han sier:

‘Jeg har kommet til Norge for 2 år siden. Jeg ventet nesten 4 måneder til jeg fikk begrenset opphold. Jeg var veldig nervøs og redd. I denne perioden så gikk jeg på skolen, jeg tenkte meg positivt og lærte meg norsk. Jeg ville tilpasse meg i kulturen hvor jeg befinner meg i.

Jeg ville visse til dem at jeg er motivert til å tilpasse meg til landet. I denne perioden jeg fikk støtte av noen venner som jeg bodde med før. Nå har de flyttet i et annet by. Noen av de vennene som har støttet meg er reist tilbake i fedrelandet, ikke fordi de ville det, men fordi de fikk avslag.

Det var tragisk å skille fra vennene, vi hadde tårer i øyene. Så det var de og advokaten som støttet meg veldig mye og noen som jobber på mottaket. Jeg må takke dem som arbeider her på Sandnes mottakssenter, de har vist stor omsorg for oss og har lært oss mye hvordan ting fungerer her. Jeg kommer aldri til å glemme dem og omsorgen deres`.

En omsorgsperson som jobber med enslige mindreårige bør ha en balanse hvor en vurderer verdier i lys av deres kultur og samtidig bør en være veileder som viser hvilke kulturelle regler og normer vi har her i Norge. Som jeg har nevnt i min oppgave tolker en tegn og bilder ut i fra forskjellige kulturelle referanserammer. Vi tenker ikke over dem, men vi bruker disse referanserammene for å gjøre oss forstått i vår samfunn og fastlagte grupper. Det kan lett oppstå uventede situasjoner hvis disse referanserammene skifter. Når handlingene tolkes med utgangspunkt i de nye referanserammer kan det oppstå misforståelser.

For ungdommer som kommer til Norge uten noen som gir omsorg og som kan veilede dem, kan det bli en ekstra utfordring. Alt som har vært rett for dem, vil nå tolkes ut i fra nye referanserammer. Som omsorgspersoner har en ansvar og plikt for å veilede og å lære de kulturelle kodene til barna

og ungdommene. Det er viktig å ha innsikt i kulturelle koder og grunnen er for ikke å misforstå de signalene som blir sendt. Dette hjelper til å få en bedre forståelse og gjør kommunikasjon lettere (Aadnesen og Hærem, 2004).

Når kulturelle forhold spiller en rolle, er det viktig at omsorgspersonen er bevisst når en ser på kulturen som noe som er overført fra tidligere generasjoner og når en ser på kultur som noe som blir her og nå. Det avgjørende at alle parter forstår det som blir sagt i samtaler og det som står skriftlig og i dokumenter. Med utgangspunkt i UDI (utlendingsdirektoratet) rapport om rasisme og diskriminering i Norge, fordommer og diskriminering blant barn og ungdommer har sammenheng med hva barn og ungdommer har lært hjemme.

Atif sier:

‘Jeg har oppholdstillatelse og jeg gleder meg å flytte til broren min i Bergen. Jeg er glad i Norge, men jeg kommer aldri til å føle at dette er mitt nye hjemland. Ingen kommer til å føle det. Uansett hvor dårlig er situasjonen i hjemlandet ditt, så glemmer en aldri hjemlandet sitt, språket sitt, kulturen man tilhører og tradisjonene. Det er meget vanskelig å reise fra sitt fedreland, fra det stedet du kan kalle fødestedet ditt. Det blir ikke det sammen. Men jeg er optimistisk, jeg vil lære meg hvordan ting fungerer her, jeg vil få et bedre liv her i Norge, ellers ville jeg aldri forlat hjemlandet mitt. ‘

I tillegg til kulturelle forskjeller, kommer manglende språkkunnskaper opp som et problem for en dialog med språklige minoritetsgrupper. Forståelse skapes i dialog, i det sosiale rom og i samspill mellom mennesker (Holm- Hansen, Haaland og Myrvold 2007).

Mennesker ved hjelp av forståelse vil komme i en felles mening om hvordan et fenomen kan fortolkes. Vi må ikke undervurdere at en ikke alltid klarer å komme til en felles forståelse. Hvis mennesker ikke hadde hatt ulike meninger, så hadde folk heller ikke hatt behov for kommunikasjon. Misforståelse kan gi store utfordringer. Ofte er det kontrastene vi ser best, vi ser det som er merkelig, annerledes, vi ser forskjellene.

Ut i fra dialogen med informanten fikk jeg følelsen at informanten er påtvunget av å bli, påtvunget et fremmed norsk hjem med norsk ungdommer rundet seg. Kanskje dette kan være en forsvarsposisjon som informanten befinner seg i, og jeg som tolk kan ha truffet et annerledes tilpasningsvalg, og i informantens øyne dette kan utgjøre en ytterlig trussel om ufrivillig tilpasning til den nye kulturen.

Ved å bruke tolk i slike situasjoner skaper man en sosial situasjon hvor det kan bygges en form for forståelse. Ved å benytte seg av kultursensitivitet i kommunikasjon prøver en å forstå intensjonen bak handlinger og tanker. Dette kan være en utfordring i arbeid med ungdommer med andre kulturelle bakgrunner. De skal tilpasse seg i den nye kulturen, som ikke er sin opprinnelseskultur. I denne prosessen kan ungdommer utvikle kulturkompetanse.

Kulturkompetanse kan ikke bare være språklige ferdigheter. Det kan også handle om kjennskap til kroppsspråk, gester og andre ikke- verbale uttrykksformer, til regler som styrer samhandling mellom ulike personer, og til verdier som styrer våre sosiale relasjoner. Det er nødvendig å ha kunnskap om kultur og dette vil gjøre det lettere for barnevernsarbeid og omsorgspersoner å avdekke avvik fra det normale innenfor denne kulturelle settingen. Magelssen skriver at den viktigste kulturforståelsen får vi gjennom samtale og dialog med individer, hvor de fortelles hvordan nettopp de lever og tolker sin kultur (Magelssen 2008).

5.3.4 Relasjon med det norske samfunnet

Siden enslige mindreårige har bodd mindre tid enn etnisk minoritets ungdom er det en mer belastning for enslige mindreårige. Enslige mindreårige asylsøkere begrunner belastningen med at de har vanskeligheter med å forstå hvordan det norske tankesettet er i forhold til deres tankesett innenfor deres opprinnelige kultur. Noen av de enslige mindreårige som jeg intervjuet beskriver at de ikke føler seg tilpasset med etnisk norske venner, de begrunner dette med at de ikke har det klart for seg hvordan de skal oppføre seg blant etniske norske venner.

Atif sier:

“Jeg har mange venner fra Afghanistan og Somalia, men ikke norske. Jeg synes at av og til det kan være ukomfortabelt å være rundt med de norske. Spesielt når de tyller med min religion. De ekte vennene som jeg har, har reist i andre byer. Jeg føler meg aleine siden vennene mine har gått”.

Oppfatningen av Atif her er at han er redd for å skape relasjon med andre individer i frykt for å ikke passe inn. Enslige mindreårige barn og ungdom og andre minoriteter velger venner med minoritets bakgrunn kan være fordi de kan føle en slags tilhørighet fordi de ikke er en del av majoriteten og at den minoritetens følelse skaper tilhørighet. Men det vil ikke bety at for eksempel en Afghansk gutt vil føle det samme som en svensk gutt i Norge, men her snakker jeg om minoriteter fra ikke vestlige land, slik at det i bunn og grunn ikke er den tilhørighetsfølelsen men at det er det faktumet at de er

minoritetsgrupper. Altså at likhet skaper trygghet og bekreftelse.

Det som jeg syns er mest interessant er at vennene som velges ikke trenger å ha samme kultur, religion eller opprinnelses land. Men at det er det faktumet at en finner noe felles på bakgrunn av at man er minoritet. Tilhørighetsfølelsen skapes i kraft av at man føler seg mer tilknyttet til sin minoritet enn etnisk norske på bakgrunn av at man kan identifisere seg med andre i samme situasjon, altså minoritetssituasjonen. Belastningen med å være ukomfortabel med etnisk norske kan være at ungdommene bli påminnet på at de er minoriteter og er annerledes enn majoriteten, mens hvis man er sammen med andre minoriteter får man kanskje ikke den følelsen av at man konstant er minoritet men at man bare er med ”venner” (Berger og Luckmann 2002).

Litteraturen sier at individets sosial persepsjon dreier seg om ”oppfatning av andre mennesker og sosiale situasjon” og innenfor sosialpersepsjon finner vi sosial identitet og personlig identitet. Sosial identitet dreier seg om hvordan individet oppfatter seg selv på bakgrunn hvilken sosial gruppe man tilhører (Kaufmann og Kaufmann, 2009). Dette kan være en årsak til at enslige mindreårige syns det er ukomfortabelt å være venner med etnisk norske, siden barna og ungdommene føler at de ikke kan identifisere seg med etnisk norsk.

Enslige mindreårige barn og ungdom kan føle at de har en spesiell tilhørighet med andre minoriteter og dermed identifisere seg med andre enslige mindreårige og minoriteter. Den spesielle tilhørigheten kan komme av samfunnets kontekst der det hevdes at ”like barn leker best”. Dette kan ha en sammenheng med ”den samfunnsskapte virkelighet ” (Berger og Luckmann, 2002). Berger og Luckmann (2002) hevder at prosessen av dannelsen til identitet er bestemt av den sosial strukturen i samfunnet. Dermed kan årsaken til at enslige mindreårige spesielle tilknytning til andre minoriteter være på grunn av at det er gjort om til noe naturlig.

I Atifs tilfelle ser vi at å være muslim eller ser ut som muslim hindrer han å skape relasjoner og til å samhandle med norske. I midlertidig kan fremstillingen av muslimer i Norge skape utfordringer for hjelpeapparatet på mottaket. Kaya, Høgmo og Fauske (2010) hevder at muslimer i Norge kan bli fremstilt på en negativ måte. Der de blir omtalt som et problem for samfunnet samt at deres religion hindrer integreringen.

Atif forteller at han har venner fra andre minoritets bakgrunn. Utviklingen av identiteten kan også ha en sammenheng med at enslige mindreårige føler seg ukomfortable med etniske norske venner. Det kan medføre at selv om enslige mindreårige bli diskriminert så mestrer de, dette fordi de styrker hverandre. Det vil si sosial fasiliteten der andre individers nærvær påvirker individets aktivitet (Kaufmann og Kaufmann, 2009). Altså at enslige mindreårige nærvær stryker hverandre.

På den andre siden det kan være negativ for de frykten for diskriminering kan føre til at man lar være å danne relasjon med etnisk norske, siden samholdet dem imellom kan fører til en trygghet som gjør at de ikke trenger å skape relasjon med nordmenn. Dette kan hindre utviklingen til enslige mindreårige siden det ikke skapes rom for relasjon med det norske samfunnet.

6.0 Avsluttende drøfting:

I dette kapittelet fokuseres på noen punkter av mestring som kommer fram i forbindelse med drøfting. Jeg kommer med to underkapittel, som er «Ni punkter om mestring» og «Oppsummering».

6.1 Ni Punkter om mestring

I dette underkapitlet fokuseres på hvilken måte enslige mindreårige håndterer stress situasjoner på og utfordringene deres for å tilpasse i norsk kultur. Hvordan er det å være utsatt for stress som enslige mindreårige asylsøkere og hvordan dette stresset blir forsøkt mestret i tilpasning og mestring av hverdagen. Gjennom samtalen med informantene kom det fram usikkerhet og redselen som disse ungdommer har i forholdt til framtiden. De har behov for å oppleve trygghet, tilhørighet og for å skape god relasjon og nettverk i den nye kulturen. Dette vil jeg presentere i følgende punkter.

- 1) Det å være menneske innebærer å ha ønsker og mål.
- 2) Vennenettverk som har betydning og emosjonelle mestring.
- 3) Aktivitetsrettede mestring
- 4) Å føle trygghet og sterk relasjon til tillitsfulle omsorgspersoner.
- 5) Behovet for veiledning, motivasjon.
- 6) Å ha begrenset oppholdstillatelse gjør oss redd.
- 7) Fadderordning/ vennefamilier.
- 8) Å bli hørt og forstått, ikke isolert og diskriminert.
- 9) Å møte sårbare mennesker.

På bakgrunn av det ungdommene har fortalt, har jeg kommet frem til disse punktene. Videre går jeg inn på de forskjellige punktene og diskutere de.

- 1) Det å være menneske innebærer å ha ønsker og mål.

Mye av det vi gjør her i livet er rettet inn mot å oppnå disse ønskene og målene. Derfor er det viktig at vi har følelsen av å ha kontroll over oppnåelsen av målene. Hvert menneske må vurderes som et eget individ med sin egen historie og ikke som representant for en kulturell gruppe, uansett om de er i same livssituasjon. Enslige mindreårige kan være utsatt for psykiske lidelser og å oppsøke hjelp for sine psykiske problemer, er at de opplever mangel på mestring på ulike områder av livet sitt.

2) Vennenettverk som har betydning og emosjonelle mestring.

Lever man i situasjoner som setter en i konstant stress- eller alarmberedskap, bør en snarest endre sin livssituasjon. Muligens vil dette innebære ensomhet, flytte til en annen kommune eller det å ikke ha venner rundt. Mange greier ikke dette på egen hånd, og da er sosial støtte i form av venner godt å ha. Ungdommene jeg intervjuet fortalte at når vennene og de omsorgspersoner som de har tillit på var tilstede, klarte de seg langt bedre enn å være alene. I samspill med andre kan man få og gi emosjonell støtte, og denne støtten kan handle både om å kunne dele følelser av redsel, smerte og om å dele nysgjerrighet, glede og håp.

3) Aktivitetsrettede mestring

Det er viktig for barn og ungdom som kommer til Norge uten omsorgspersoner at det tilrettelegges for at de skal få en tilknytningsperson, norske familie. En av informantene beskriver det slik: jeg blir invitert hos noe norske familie i juleferie og påskeferie. Jeg skulle ønske meg jeg hadde en slik familie. Hvor lenge de er rundt meg så er det nok. Jeg trenger ikke mer hjelp enn det.

Støtte fra norsk familie hjelper denne gruppa å utvikle seg og få en god tilpasning.

De fleste av ungdommer som ble intervjuet vil en større deltakelse på aktiviteter og dette oppleves som en viktig del av nettverksbyggingen.

4) Å føle trygghet og sterke relasjon til tillitsfulle omsorgspersoner.

Lang tid venting av behandling av asylsøknad og usikkerheten gir stress. Det er viktig at enslige mindreårige får den tryggheten og å vite hvilke personer han/hun kan henvende seg til når noe blir vanskelig. Straks etter flyktningens ankomst, det bør bygges en relasjon mellom enslige mindreårige og profesjonelle hjelpere. At enslige mindreårige blir hørt, de fortellere sin historie, og at vi gir tid til de- vil det styrke tillit og fremtidig samarbeid. Dette fører til bedre kommunikasjon, kan skape en god relasjon og denne gruppa føler seg ikke ensom.

5) Behovet for veiledning, motivasjon.

Flyktningbarn eller ungdom som har fluktet alene trenger omsorgspersoner, rollemodell og trygge rammer for vekst, utvikling og tilpasning i landet hvor de er bosatt. Enslige mindreårige opplever bekymring knyttet til tilpasning i og forståelse av det norske samfunnet. Det er viktig at en omsorgsperson og veileder bør ha en balanse hvor en vurderer verdier i lys av deres kultur og samtidig bør en være veileder som viser hvilke kulturelle normer og regler vi har her i Norge. Kultursensitivitet er viktig, samtidig som vi må se enkeltmennesket som bærer av sin egen historie, og ikke som representant for en kulturell gruppe. Viktig å ha økt selvforståelse av begge omsorgsperson og enslige mindreårige. Dette når det gjelder kulturelt forankret meningsinnhold og andre interpersonelle forhold.

6) Å ha begrenset oppholdstillatelse gjør oss redd.

Arbeidet med gruppen ungdom som er asylsøkere kan vanskelig gjøres uten at det involverer et visst nivå av politisk arbeid., for de ytre rammene for deres tilværelse er i stor grad politisk styrt. Det er sterkt faglig belegg for å hevde at tiden i asylmottak må bli av kort varighet og at det må tilrettelegges for familieegjenforening i større grad enn i dag. Informantene som ble intervjuet ønsker å tilpasse seg i samfunnet, ønsker å føle inkludert og stabil tilknyttet til framtiden deres. Behandlingsprosessen fra myndigheten gir usikkerhet følelse og redsel. Denne usikkerhet for framtiden og begrenset opphold øker stress i livet til en enslige mindreårige. Dermed kommer spørsmålet: skal myndigheten fortsette med den samme behandling?

7) Fadderordning/ vennefamilier.

Dette kan være som bindeledd til norske miljøer, for derved å prøve å forhindre at flyktningen blir ensom og isolert. Gjennom fadder eller vennefamilie kan enslige mindreårige, som ble intervjuet, oppleve å få kontakt med norske mennesker, oppleve positive fritidsaktiviteter og få en mulighet til å øve seg på å snakke norsk. Dette kan være veien til en effektiv tilpasning og mestring av hverdagen.

8) Å bli hørt og forstått, ikke isolert og diskriminert.

Tid, tolk og lydhørhet er nødvendige faktorer for å skape en god relasjon mellom flyktning og samfunnet. Dette er nødvendig for en god kommunikasjon. Å lytte til hver enkelte av enslige mindreårige er en god begynnelse. Ved å vise dem at vi bruker tid på dem, viser vi dem at det de sier gjør og betyr noe. Vi tydelig viser at vi tar dem på alvor og at vi anerkjenner dem. Informantene

fortalt at de følte seg isolert og har mangel på menneskelig kontakt på asylmottaket hvor de befinner seg i. Mottaket er plassert distansert fra urbane miljøer, denne gruppa kan føle utelukkelse og segregert.

9) Å møte sårbare mennesker.

Ungdommer sliter gjerne med ulike følelser, som både er vanskelig å definere og å sortere. Enslige mindreårige har opplevd mye i sitt unge liv. De kan slite med mange vanskelige tanker og ensomhet. Ut fra beskrivelsene, kom det fram at enslige mindreårige trenger trygge voksne rundt seg. Møte med sårede mennesker gjør oss selv sårbare, og vi står i fare for å beskytte oss med tøffhet og avvisning. Det er nødvendig med kollegastøtte i dette utfordrende arbeid med barn og ungdom som er enslige mindreårige.

6.2 Oppsummering

Utgangspunktet for denne oppgaven var å få en forståelse for hvordan enslige mindreårige opplever og mestrer stress situasjoner og hvordan de tilpasser seg den nye kulturen. Flukthistorien og migrasjonsårsakene kan være mangfoldige. De kan være væpnet konflikt, politisk forfølgelse, ufrivillig atskille fra foreldrene, fattigdom samt investering til en bedre framtid.

Ut i fra hovedmomentene i kapittel 5.0 kom jeg fram til at ungdommene vil ha svar og bekreftelse om deres trygghet, inkludere seg, bygge opp relasjoner med andre ungdommer og voksne, og at de mestre bedre de utfordrende situasjoner. De fleste av enslige mindreårige som ble intervjuet var positive og prøvde å mestre situasjonene og de ulike utfordringer av hverdagen.

I underkapittel 5.1 fokuset var på stressmestring av hverdagen. Opplevelsen av å ha tillitsfullt, nært forhold og å ha voksne personer som de stoler på, er veldig viktig. Det kom tydelig fra i samtalene med enslige mindreårige at deltakelser på aktiviteter oppleves som en viktig del av nettverksbyggingen og bidrar til å skape følelser av trygghet og sosial aksept. Emosjonelle mestring og utviklingsstøtte kan brukes som middel for å forstå ungdommens tankesett og deres erfaringer, og deretter gi retning ut i fra voksen perspektiv på ungdommens beste. Mestring kan være viktig når man prøver å opprettholde håp og mulighet.

I underkapittel 5.2 fokuset går på tilpasning i det norske samfunnet. Flukt opplevelser gir følelser av redsel og utrygghet. Vanskelige opplevelser før flukten kan bidra til utvikling av psykiske plager. Under samtalene kommer det fram at ulike stressfaktorer som: bekymringer, ensomhet,

konsentrasjonsvansker. De kan påvirke tilpasning og motivasjonen i hverdagen ev enslige mindreårige.

I underkapittel 5.3 kommer frem kulturelle utfordringer i det nye samfunnet. Det å ha norske venner rundt seg er viktig for oppbygning av kompetanse og følelsen av tilhørighet. Det føltes vanskelig, for noen av de enslige mindreårige som ble intervjuet, å ta kontakt med andre norske ungdommer. Samtidig sier de at det er viktig for dem å være rundt norske, å snakke med dem, slik føler de seg bedre tilpasset, integrert og inkludert.

Enslige mindreårige som ble intervjuet ønsker å bli forstått som et eget individ. De ønsker å bli sett og hørt, at de voksne skal ta seg tid til dem og inkludere dem i mer aktiviteter og i samfunnet. De ønsker ikke å leve i så isolert sted, de ønsker å leve blant nordmenn og vil ha trygghet for deres opphold. Ungdommen trenger de voksne rundt seg, de har ubesvarte spørsmål, de er usikker om situasjonen de befinner seg i, de vil ha støtte fra både ansatte på mottaket og myndighetene, og ønsker ikke å være i en slik situasjon. De trenger mer kommunikasjon, trenger å bli bedre forstått enn de uttrykker seg og trenger hjelp av noen andre for å klare hverdagen og for å forholde seg til alt det nye som skjer rundt. Hylland Eriksen(2008) sier at kommunikasjonen dreier seg om forståelse av den sosiale konteksten individene lever i. Likevel kan det se ut til at språk oppleves som en barriere og en belastning for både de ansatte på mottaket og informantene. Flere av informantene uttrykte at manglende kjennskap til språket gjorde det vanskelig deres tilpasning. Dette kan påvirke til manglende systemforståelse, kultur forståelse og øking av stress I livet til den enslige mindreårige. Datamaterialet gir indikasjoner på at språkbarrierne bidrar til at hverdagen til enslige mindreårige blir utfordrende.

Ungdommene ga uttrykk for at de ansatte på mottaket å forstå deres situasjon, at de anerkjenner ungdommen som person og ser deres situasjon mest mulig fra ungdommens eget synspunkt. Likevel opplevde jeg at ungdommene uttrykte et ønske om mer kommunikasjon med andre ungdommer, voksne og ikke bare de som finnes på mottaket. De har ingen nære personer de kan dele sine innerste tanker med, som forstå alt de vonde de bærer med seg. Dermed kan aktivitets rettende mestring og bygging av vennskap med andre ungdommer hjelpe å være en del av et sosialt fellesskap og bidra til bedre følelser.

Ved å lytte og støtte til enslige mindreårige, å bruke tid på dem, å inkludere de på det sosiale, å skape gode relasjoner og tillitsfulle med dem, å være til stede når de trenger oss, å anerkjenne dem og å ta dem på alvor, betyr veldig mye for disse ungdommer. Det trenger bekreftelse og å vise dem at vi er der å hjelpe de med mestring av vanskelige situasjoner, deres integrering og tilpasning i det

nye livet. De vil ha voksne som bryr seg og får dem til å føle seg velkomne. Voksne som de kan stole på og hjelpe dem til å se mulighetene sine.

Fysiske aktivitet, positive holdninger, mestringstro og sosial støtte, kan være ressurser som hjelper oss å mestres stress. Evnen til å mestre ulike situasjoner er også avhengig av de helseressurser vi har. God helseressurser hjelper oss å stå mer imot når vi møter belastninger. Å finne tid til å mosjonere oss selv, er en veldig viktig helseinvestering. Tro og en positiv holdning at man kan ta kontroll med livet sitt kan være en viktig mestringsressurs. Bedre helse er forbundet med sosial støtte, og med sosial støtte kan menes et godt sosialt nettverk og gode venner.

Enslige mindreårige drømmer om framtida. De har ønske og mål og vil bli noen. De trenger å føle tilhørighet og vil støttes fram til selvstendighet, de vil selv ha kontroll på livet sitt. Jeg har forstått at hjelpeapparatet har en svært utfordrende jobb fordi de har en rolle som en betydningsfull voksen for enslige mindreårige asylsøkere. Samt at mottaket skal symbolisere et hjem så lenge de enslige mindreårige befinner seg der.

Refleksjoner:

Å tenke på at disse ungdommer sitter inne med mange vanskelige opplevelse og følelser som savn og vanskelig hendelser, i et isolert sted som mottaket ligger, gjør de mer sårbare. De trenger sivilisasjon, å bo mellom andre folk og dette hjelper de å bygge brobygger til norske miljøer, hjelper de å tilpasse bedre og å mestre de utfordringene som dagen deres tilbringer. Flere av informantene gir uttrykk for at myndighetene tar lite hensyn til deres synspunkter og meninger. Ut ifra informantenes beskrivelser kan se ut til at deres mulighet til å delta i samfunnet på lik linje som de andre blir lite vektlagt. En av informantene forklarer det slik: *“Jeg føler som vi er under isolasjon her, vi bor så langt I fra byen”!* Ut i fra samtalen, flere av informantene uttrykker at deres ønske om å bo i nærheten av byen ikke tas hensyn til. Det kan se ut som det er veldig lite fokus på integrering og tilpasningsprosess i opplevelsen av noen enslige mindreårige og myndighetene. Informantene mente at myndighetene ikke lyttet til dem til å finne en bedre plass å bo.

Mine refleksjoner er at enslige mindreårige har behov å plasseres der hvor tilgang på velferdstiltak og særlig rettet mot unge er lett å få takk i. Det kan bidra til inkludering av denne gruppa innenfor samfunnsutvikling, som kan føre til lettere tilpasning av denne gruppa og bedre håndtering og mestring av hverdagen. Noen av informantene beskrevet at de føler seg diskriminert blant nordmenn. Legges det mye vekt på kulturforskjellene i en negativ retning her? Klarer mann å se individet her? På hvilken grad vil nordmenn ha integrering av flyktninger i deres samfunn?

Materialet i denne studien viser opplevelsen og erfaringen av fem enslige mindreårige som har fått begrenset oppholdstillatelse og som bor på asylmottak. Med få informanter er det ikke nok å generalisere. Likevel kan enn ikke se bort i fra de funnene som har forekommet.

Datamaterialet viser at de enslige mindreårige som ble intervjuet er generelt sett positive og de mestrer situasjonene i hverdagen.

Hva kan gjøres videre?

Spørsmål som kan være viktig for videre refleksjon i hjelpeapparatet for hvordan en bedre kan møte denne problematikken.

- På hvilken grad vil nordmenn ha integrering av flyktninger i deres samfunn?
- Hvordan kan man styrke fadderordning/ vennenettverk for en effektiv tilpasning og mestring av hverdagen?
- Hva kan det gjøres videre for at enslige mindreårige kan identifisere seg med etnisk norsk?
- Det tas for lite hensyn til at flyktninger fra samme land kan komme fra svært forskjellige omstendigheter. Hva kan det gjøres videre for å tilrettelegge bedre enkelte flyktingenes opphold i Norge?

7.0 Litteratur Liste:

Aadnesen, B., N., og Hærem, E. (2004): Barnevernets undersøkelse. Universitetsforlaget.

Barn i Norge- rapporten (2007): respekt

Berger, P., L., and Luckmann, T. (1971): *The Social Construction of Reality*. A Treatise in the Sociology of knowledge. Penguin books.

Berger, P., L. og Luckmann, T. (2000): *Den samfunnsskapte virkelighet*. Fagbokforlaget: AS Bergen

Bates, D. G., og Skogseid, H. (1997): Menneskelig tilpasning: en humanøkologisk innføring i globalt miljø.

Daniel, G., B. og Harald, S.(1997): Menneskelig Tilpasning- *en humanøkologisk innføring i globalt miljø*. Oslo: Universitetsforlaget

Dalland, O. (2000): Metode og oppgaveskriving for studenter. 3. utg. Gyldendal akademisk

Dalen, M. (2004): Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming. Oslo: Universitetsforlaget.

DeJong, P. & Berg, I., K. (2009): *Løsningsskapende samtaler*. Oslo: Gyldendal. Norsk Forlag As.

Eide, H. og Eide, T. (1996): Kommunikasjon i relasjoner: *samhandling, konfliktløsning, etikk*. Ad Notam Gyldendal.

Evenshaug, O., og Hallen, D. (2005): *BARN- OG UNGDOMSPSYKOLOGI. 4 reviderte utgave*. Oslo Gyldendal Norsk Forlag.

Eriksen, Th., H. (2001): *Flerkulturell forståelse*. 2.utgave.Oslo: Universitetsforlaget As

Eide, Ketil og Broch, Tuva (2010). *Enslige mindreårige Flyktninger: Kunnskapsstatus og forskningsmessig utfordringer*. Wittusen & Jensen

Fog, J. (2004): Det kvalitative forskningsintervjuet. Med samtalen som utgangspunkt. Danmark: Jette Fog og Akademisk forlag.

Gilje, N. and Grimen, H. (1993): *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i*

samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Oslo: Universitetsforlaget.

Grøholt, B. og Sommerschild, H. (red.) (1998): *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Grue, Lars (2001): *Motstand og mestring. Om funksjonshemning og livsvilkår*. Abstrakt forlag.

Gulbrandsen M., L. (2006): *Oppvekst og Psykologisk utvikling*. Oslo:Universitetsforlaget

Grøholt, B., Sommerschild, H., og Garløv, I. (2008): *Lærebok i barnepsykiatri*. 4 utgave. Universitetsforlaget

Holme, I., M og Solvang, B., Krohn (1996): *Metodevalg og metodebruk*. 3. utg. Oslo

Holm, H., J., Myrvold, T., og Haaland, T. (2007): *Flerkulturelt bernevern. En kunnskapsoversikt*. NIBR 2007:10

Halvorsen, K. (2004): *Forskningsmetode for helse- og Sosialfag. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Akademisk Forlag. AS. Oslo.

Hæren, E. og Aadnesen, B., N. (2008): *Barnevernets undersøkelse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ilstad, S. og Nystuen, K. (1997): *Sosialpsykologi*.

Johannessen, A., Kristoffersen, L. og Tufte, P. A. (2004): *Forskningsmetode for økonomisk-administrativ fag*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Integrerings og mangfoldsdirektoratet (2009): *Barna først* = <http://www.imdi.no/Documents/Innstikk/barnaforst.pdf> nedlastet 16. 06. 2013

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utg. Gyldendal.

Kaya, M., S., Høgmo, A. og Fauske, H. (red) (2010): *Integrasjon og mangfold. utfordringer for sosialarbeideren*. Cappelen Akademisk Forlag.

Lazarus, R. S. (1981): Little hassles can be hazardous to health. *Psychology Today*.

Lazarus, R. S., DeLongis, A., Folkmann, S., & Gruen, R. (1985): Stress and adaptional outcomes. *American Psychologist*.

Lazarus, S., R. (1998): *Fifty Years of the Research and Theory of R.S. Lazarus: An Analysis of Historical and Perennial Issues*.

Monat, A. & Lazarus, R. S. (1991): Stress and coping- An Anthology. 3rd Edition. Columbia University Press New York.

Malterud, K. (2003): Kvalitative metoder i medisinsk forskning. 2. utg. Universitetsforlaget.

Magelssen, R. (2008): *Kultursensitivitet- om å finne likhetene i forskjellene*. Oslo: Akribe. 2. utg.

NESH (2008): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteer.

Otterstad, Ann Merete (red.) (2008): *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold- fra utsikt til innsikt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Oppedal, B., Seglem, K. B. & Jensen, L. (2009): Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Olav, D. (2010): *Pedagogiske utfordringer for helse- og sosialarbeidere*. Revidert utgave. Gyldendal Akademisk

Punch, K. F. (2004): *Introduction to social research: qualitative and quantitative approaches*. London: Sage Publications Ltd.

Pettijohn, T. (1996): *Psikologjia- Nje hyrje koncize*. Botimi 2. Fondacioni SOROS “Programi per mbeshtetjen e Arsimit te Larte ne Shqiperi” Botues Lilo. Tirane

Regjeringen.no/ St. Meld. nr. 18 (2007- 2008) Arbeidsinnvandring =

<http://www.regjeringen.no/pages/2067197/PDFS/STM200720080018000DDDPDFS.pdf> Nedlastet: 06. 06. 2013.

Regjeringen.no/ Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger- En håndbok for kommunene = http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Arbeid_med_enslige_mindreaarige.pdf

Nedlastet: 10. 05. 2013.

Regjeringen.no/ Meld. St. 27 (2011- 2012): Melding til Stortinget. Barn på flukt. = <http://www.regjeringen.no/pages/37910403/PDFS/STM201120120027000DDDPDFS.pdf>

Nedlastet: 02. 05. 2013.

Regjeringen.no/ Nye innbyggere – nye ressurser. Innlegg om bosetting av enslige mindreårige flyktninger på konferansen "Et stykke på vei" i Trondheim 13.november 2012 =

- [http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/taler_artikler/taler-og-artikler-av-barne-
likestilling/2012/innlegg-pa-regional-konferanse-om-bosett.html?id=707675](http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/taler_artikler/taler-og-artikler-av-barne-
likestilling/2012/innlegg-pa-regional-konferanse-om-bosett.html?id=707675) nedlastet: 18. 06. 2013
- Selye, H. (1976): *The stress of life* (rev. ed.). New York: McGraw-Hill.
- Selye, H. (1980): *The stress concept today*. In E. Kutash & L. Schlesinger (Eds.), *Handbook on stress and anxiety*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sveaass, N. og Hauff, E. (red) (1997): *Flukt og fremtid. Psykososialt arbeid og terapi med flyktninger*. Ad Notam Gyldendal.
- Shaw, J. A. (2003): Children exposed to war/ terrorism. *Clinical Child and Family Psychology review*.
- Schiefloe, P., M. (2003): *Mennesker og samfunn: innføring i sosiologisk forståelse*. Fagbokforlaget.
- Spurkland, Ingrid (2003): *Ung med bankende hjerte – alvorlig syk og ut i livet*. I: Gjærum, B.
- Scheeringe, M. S., Wright, M., Hunt, J. & Zeanah, C. H. (2006): Factors affecting the diagnosis and prediction of PTSD symptomatology in children and adolescents. *American Journal of Psychiatry*.
- Strandberg L. (2008): *VYGOTSKY I PRAKSIS. Blant pugghester og fuskelapper*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.
- Thagaard, T. (1998): *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse; en innføring i kvalitativ metode*. 2. utg. Fagbokforlaget.
- Tjora, A., H. (2010): *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.
- UDI (Utlendingsdirektoratet): Rapport og *Rasisme og diskriminering i Norge 2001- 2002*.
- Udi.no 1: <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/> Nedlastet 25. 04. 2013
- Udi.no 2: <http://www.udi.no/arsrapport2012/Asyl-og-mottak/Hvor-mange-asylsokere-vil-det-komme-i-2013/> Nedlastet: 25. 04. 2013
- Udi.no 3: <http://www.udi.no/templates/tema.aspx?id=3066> Nedlastet: 02.05. 2013

Prosjektet er en kvalitativ studie av stress og tilpassing blant enslige mindreårige asylsøkeres opplevelser.

Utvalget består av opptil 15 individer fra 15 år som rekrutteres via Hero Norge. Studenten har allerede rekruttert utvalget, jamfør telefonsamtale 1.11.2012.

På bakgrunn av samtale med studenten kan ikke Personvernombudet se at det i prosjektet skal behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Alle registreringer gjøres anonymt og det vil ikke fremgå indirekte personidentifiserende variabler i datamaterialet. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

Personvernombudet legger til grunn at man ved transkripsjon av intervjuer eller annen overføring av data til en datamaskin, ikke registrerer opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte. Alle opplysninger som behandles elektronisk i forbindelse med prosjektet må være anonyme. Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte gjennom navn eller personnummer, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom navneliste/koblingsnøkkel eller krypteringsformel og kode.

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Torgeir Hillestad
Institutt for sosialfag
Universitetet i Stavanger
Ullandhaug
4036 STAVANGER

Vår dato: 02.11.2012

Vår ref: 31981 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 31.10.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31981
Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Stress og tilpassing. En kvalitativ studie av enslige mindreårige asylsøkeres opplevelser
Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder
Torgeir Hillestad
Denisa Guri

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i melde skjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema,
http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Mads Solberg

Kontaktperson: Mads Solberg tlf: 55 58 89 28

✓ Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Denisa Guri, Stiftelsesgata 22, 4012 STAVANGER

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kytte.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Vedlegg 2:

Intervjuguide

Hensikten med intervjuet:

Jeg heter Denisa Guri og er student på master i sosialfag. I denne forbindelsen skal jeg skrive en Master oppgave.

Tema for masteroppgaven er: *Stress og tilpasning*- en kvalitativ studie av enslige mindreårige asylsøkeres opplevelse og problemstillingen er:

Hvilke mestringsstrategier bruker enslige mindreårige asylsøkere for å tilpasse seg det norske kulturen?

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju inntil fem personer i alderen 15-18 år, i et kvalitative forskningsintervju. Hensikten med dette intervjuet er å finne ut hvordan du som har kommet til Norge som enslige mindreårige asylsøkere opplever tilpasning i det norske samfunn, hvordan du takler de stressende situasjoner som oppstår og hvordan dette stresset blir forsøkt mestret i tilpasning i norsk kultur.

En av målsetningene for asylmottaket er å integrere, sosialstøtte og kartlegge disse ungdommens behov. Jeg ønsker å finne ut hvordan disse ungdommene opplever denne støtten. Jeg ønsker å finne ut hvordan dette asylmottaket oppleves for deg. Jeg forstår at du har språkvanskeligheter og at dette gjør kommunikasjonen vanskelig, men jeg prøver å forstå hva som er viktig for deg og hvordan du mestrer de usikre situasjonene.

Jeg ønsker å få tak i din egen beskrivelse av livssituasjonen som du befinner deg i. Hvis du ønsker å fortelle noe utover det jeg spør om, er du mer en velkommen til å dele din opplevelse. Hvis du ønsker å trekke deg fra intervjuet, vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Hvis det er noen spørsmål du synes er vanskelig å svare på, så må du si i fra.

Det som du forteller meg i dette intervjuet vil jeg bruke i masteroppgaven min i sosialfag.

Etisk vurdering:

Det vil bli gjort båndopptak av intervjuet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og det er ingen andre enn jeg som vil få lytte til båndet. Jeg vil ikke fortelle videre det du forteller meg her. Jeg vil forandre navnet ditt, slik at ingen kommer til å kjenne deg igjen i det du sier. Opplysningene

anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen juni 2013.

Prosjektleder, Denisa Guri og veileder Torgeir Hillestad har tilgang til personopplysninger fra intervjuene og disse er underlagt taushetsplikt.

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

Spørsmål:

Hvis det er noe du lurer på kan du kontakte meg på mobilen 463 750 69 eller gjennom e-post til: deni.913@hotmail.com. Du kan også kontakte veilederen min: Torgeir M. Hillestad, ved Universitet i Stavanger, Det samfunnsvitenskapelig fakultet, Institutt for sosialfag på telefon: 51 83 42 48. eller på e-post: torgeir.hillestad@uis.no

Mvh,

Denisa Guri

Spørsmål til Intervjupersonen:

1) Bakgrunnsinformasjon

- a. Navn
- b. Alder
- c. Kjønn
- d. Hjemland
- e. Oppholdstid i Norge

2) På Asylmottaket

Beskriv en vanlig dag på mottaket: Hva gjør du? Hvorfor kom du i et fremmed land? Går du på skolen? Hvem er vennene dine? Hvilke aktiviteter delta du? Føler du deg trygg?

Hvordan føles det å være så lang hjemmefra? Tenker du mye på familien din i ditt hjemland? Hva savner du mest? Føler du deg ensom? Hvor ofte snakker du med dem? Føler du at Norge kan bli ditt nye hjem? Føler du at de ansatte bryr seg om deg?

Hva gjør deg glad her på huset? Hva gjør deg glad i Norge? Føler du at norske barn på skolen eller ut i samfunnet aksepterer deg? Utveksler dere gjensidig hjelp med hverandre? Føler du deg inkludert?

Kan du fortelle meg om en situasjon som gjorde deg glad her på mottaket? Hvem delte du gleden med? Var de ansatte glad på dine vegner?

Kan du fortelle meg om en situasjon som gjorde deg trist her på mottaket? Hva var årsaken? Kontaktet du noen andre etter hendelsen? Hvem? Var de åpne til å hjelpe deg og til å løse situasjonen? Følte du deg respektert og hørt fra de andre?

Kan du fortelle meg om ventetiden til du fikk bosetting? Hvor lenge måtte du vente? Hva gjorde du i mellom tiden? Hvem støttet deg? Fikk du ulike tilbudt fra mottaket? Var de tilbudene gode nok og passende? Hva burde gjort annerledes?

Hva gjør du for å oppleve din situasjon mest mulig positive? Hvordan ser du på framtiden, på den nærmeste og lengre fram? Ser du optimist eller pessimist på framtiden? Hvordan tror du kan mestre/ takle eller for noe positivt utadvendt situasjon du har nå?

Hva mener du å ha ansvar for og kontroll over situasjonen din nå? I hvilken grad tror du at du selv kan påvirke din situasjon og eventuelt bidra til det du ønsker? I hvilken grad opplever du at positive eller negative hendelser skjules deg selv eller andre?

Synes du at din situasjon virker forståelig og meningsfull med tanke på at den skal føre noe bedre?

Hva kan du konkret bidra med selv? Noe/ Litt/ Ingenting

Føler du at andre har delvis kontroll av livet ditt? Har du noen andre som forbilde for deg selv?

Vedlegg 3:

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om studien *`stress og tilpasning-* en kvalitativ studie av enslige mindreårige asylsøkeres opplevelse` og ønsker å delta på kvalitativ forskningsintervju. Jeg har lest informasjonsskrivet og vet at deltakelse i prosjektet er frivillig og at alle opplysningene om meg vil bli behandlet konfidensielt, anonymisert og forsvarlig oppbevart.

Ved spørsmål kan jeg kontakte Denisa Guri

mobil: 463 750 69

e-post: deni.913@hotmail.com

Signatur

telefonnummer:

Vedlegg 4: Databasesøk

Det er søkt på følgende databaser:

Enslige mindreårige

Stressmestring

Tilpasning

Kultur mening

Følgende søkeord er brukt enten hver for seg eller i relevante kombinasjoner på både engelsk og norsk:

Mestringsstrategier

Tilpasningsstrategier

Lazarus

Regjeringen

UDI

Integrasjon

Kultur

Sosial mestring

Sosial støtte

Inkludering

Relasjoner

Sosial psykologi

Stressmestring

Språk

Relasjon

Trygghet

Tilhørighet